

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет**

ПОГОДЖЕНО
Декан економічного факультету

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри обліку та
оподаткування

_____ Андрій МУЗИЧЕНКО
(підпис)

_____ Володимир ЛИТВИНЕНКО
(підпис)

« ___ » _____ 2025 р.

« ___ » _____ 2025 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Інвентаризація активів підприємства, облік та контроль розрахунків за
відшкодуванням завданих збитків воєнними діями»**

Спеціальність **071 – «Облік і оподаткування»**

Освітня програма **Облік і аудит**

Орієнтація освітньої програми **Освітньо-професійна**

Гарант освітньо-
професійної програми
к.е.н., доцент

_____ **Тамара ГУРЕНКО**
(підпис)

Керівник
магістерської
кваліфікаційної роботи
д.е.н., професор

_____ **Любов ГУЦАЛЕНКО**
(підпис)

Виконав

_____ **Павло ДОРОГОКУПЛЯ**
(підпис)

Київ - 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
обліку та оподаткування
к.е.н., доц. _____ Володимир ЛИТВИНЕНКО
“ ____ ” _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ЗДОБУВАЧУ
Дорогокуплі Павлу Євгенійовичу

Спеціальність **071 – «Облік і оподаткування»**

Освітня програма **Облік і аудит**

Орієнтація освітньої програми **освітньо-професійна**

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Інвентаризація активів підприємства, облік та контроль розрахунків за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями»**

затверджена наказом від 16 жовтня 2024 року № 1856 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 15.11.2025

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: звітність товариства з обмеженою відповідальністю

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні засади формування амортизаційної політики підприємства в системі обліку і внутрішнього контролю
2. Оцінка стану системи обліку формуванні амортизаційної політики підприємства
3. Дієвість системи внутрішнього контролю у реалізації амортизаційної політики підприємства

Перелік графічного матеріалу (за потреби): таблиці, рисунки.

Дата видачі завдання «26» жовтня 2024 р.

**Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи**

(Підпис)

Любов ГУЦАЛЕНКО

**Завдання прийняв до
виконання**

(Підпис)

Павло ДОРОГОКУПЛЯ

РЕФЕРАТ
на здобуття ступеню вищої освіти «Магістр» за темою
«Інвентаризація активів підприємства, облік та контроль розрахунків за
відшкодуванням завданих збитків воєнними діями»

Магістерська кваліфікаційна робота розкриває особливості проведення інвентаризації активів підприємства та їх облікового відображення за мирних умов та в умовах воєнного стану, відображення їх результатів в обліку та контроль за відшкодуванням завданих збитків..

Вступ містить мету, об'єкт, предмет та обґрунтування актуальності і завдань за темою дослідження. Наведено інформаційну базу та методи дослідження, а також зазначено практичне значення та апробацію результатів.

У першому розділі висвітлено основні теоретичні засади ролі та функцій інвентаризації в системі управління підприємством, означено її місце в системі обліку та контролю підприємством, її нормативно – правове забезпечення та відшкодування завданих збитків воєнними діями, висвітлено особливості перманентної інвентаризації в зарубіжній практиці.

У другому розділі розглянуто організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства та вказано на напрями покращення економічного стану. Означено внутрішні регламенти інвентаризації відповідно до облікової політики, розкрито методику відображення її результатів та відшкодування завданих збитків воєнними діями в обліку та звітності підприємства, означено напрямки її удосконалення.

Третій розділ розкриває інвентаризацію як інструмент контролю розрахунків за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями, де окреслено завдання, функції, порядок та прийоми проведення інвентаризації активів підприємства, окреслено методику контролю за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями та особливості узагальнення результатів контролю та прийняття управлінських рішень.

У висновках здійснено узагальнення результатів та наведених пропозицій за темою дослідження, які були зроблені та надані в магістерській роботі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інвентаризація, облік, внутрішній контроль, розрахунки, воєнний стан, воєнні дії, збитки, облікова політика.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	7
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЛІ ТА ФУНКЦІЙ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	11
1.1. Інвентаризація в системі обліку та контролю підприємства.....	11
1.2. Нормативно-правове забезпечення інвентаризації активів підприємства та відшкодування завданих збитків воєнними діями...	15
1.3. Перманентна інвентаризація в зарубіжній практиці.....	22
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АКТИВІВ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ НАСЛІДКІВ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА.....	28
2.1. Організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства	28
2.2. Внутрішня регламентація інвентаризації активів підприємства відповідно до облікової політики.....	35
2.3. Методика відображення результатів інвентаризації та відшкодування завданих збитків воєнними діями.....	39
2.4. Формування результатів інвентаризації у звітності підприємства та напрямки її удосконалення.....	43
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3 ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВІДШКОДУВАННЯМ ЗАВДАНИХ ЗБИТКІВ ВОЄННИМИ ДІЯМИ.....	50
3.1. Завдання, функції, порядок та прийоми проведення інвентаризації активів підприємства.....	50
3.2. Методика контролю розрахунків за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями.....	55
3.3. Узагальнення результатів контролю та прийняття управлінських рішень за результатами інвентаризації активів та завданих збитків воєнними діями.....	67
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- МФУ – Міністерство фінансів України
- ПКУ – Податковий кодекс України
- ГКУ – Господарський кодекс України
- ТОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю
- НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку
- МСБО – Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку
- МСФЗ (IFRS), GAAP – Міжнародні стандарти фінансової звітності
- ЄС – Європейський союз
- США, USAID – Сполучені Штати Америки
- UNDP – Програма із підвищення стійкості та відновлення України
- ERP – це система, яка інтегрує та автоматизує різні бізнес – процеси (SAP, Oracle, Mscrosoft Dynamics)
- RFID - технологія безконтактного обміну даними за допомогою радіосигналів
- POS - системи (Point of Sale) дозволяють автоматично реєструвати продажі й зміну запасів
- ТМЦ –товарно-матеріальні цінності
- МВС – Міністерство внутрішніх справ
- ДСНС – Державна служба України з надзвичайних ситуацій

ВСТУП

Розв'язана Росією війна проти України, завдала катастрофічної шкоди сільському господарству – одній із ключових галузей української економіки, яка до війни забезпечувала продовольчу безпеку країни. За оцінками Київської школи економіки (KSE), станом на кінець 2023 року прямі втрати агросектору перевищили 10 мільярдів доларів, а непрямі понад 35 мільярдів. Як інструмент підтвердження достовірності інформації про залишки майна після руйнувань, викрадення, знищення внаслідок воєнних дій виступає інвентаризація.

Воєнний стан, нажаль, вносить корективи до організації господарської діяльності суб'єктів господарювання та зобов'язує управлінський персонал мати об'єктивну інформацію щодо збереженого майна. Останнім часом багато вчених розглядають питання, щодо впливу військових дій зміни в діяльності підприємств різних галузей, зокрема Діброва А.Д., Лільчук М.М., Коновал І.А., Андросович І.І. [46], Гуцаленко Л.В., Марчук У.О., Гуцаленко О.В., Заболотний С. [47] та інші. Дослідженням організації та методики проведення інвентаризації присвячено праці, як зарубіжних вчених Друрі К. [10], Jianyu Huang [48] так і українських вчених, зокрема Бардаш С.В. і Кузик Н.П. [2], Гуцаленко Л.В. і Никитенко Ю.М. [7], Демяненко М.Я. і Чудовець В.В. [8, С. 9], Жук В., Пугачов М., Шпикуляк О., Бездушна Ю., Попко Ю. [49], Литвиненко В.С., Гуренко Т.О., Дерев'янка С.І. [17]. Однак залишається ряд питань, які в умовах воєнного стану та відповідних ризиків потребують дослідження та вирішення.

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних і методичних засад інвентаризації активів підприємства і їх облікового відображення та формування практичних рекомендацій щодо контролю розрахунків за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями.

Для досягнення означеної мети передбачено вирішення наступних **завдань**:

- обґрунтувати місце та роль інвентаризації в системі обліку та контролю підприємства;

- проаналізувати та критично оцінити нормативно-правове забезпечення інвентаризації активів підприємства та відшкодування завданих збитків воєнними діями;
- окреслити особливості перманентної інвентаризації в зарубіжній практиці;
- здійснити організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- узагальнити та запропонувати удосконалення внутрішніх регламентів інвентаризації активів підприємства відповідно до облікової політики
- дослідити;
- здійснити оцінку методики відображення результатів інвентаризації та відшкодування збитків воєнними діями в обліку;
- сформулювати шляхи вдосконалення результатів інвентаризації у звітності підприємства;
- окреслити завдання, функції, порядок та прийоми проведення інвентаризації активів підприємства;
- дослідити методику контролю розрахунків за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями;
- розкрити особливості узагальнення результатів контролю та прийняття управлінських рішень за результатами інвентаризації активів та завданих збитків воєнними діями.

Об'єкт дослідження порядок проведення інвентаризації активів підприємства, їх облік та контроль розрахунків за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями. Базою дослідження виступало Товариство з обмеженою відповідальністю «ПРЕМІУМ-ТРАЄРС».

Предметом дослідження слугували організаційні, теоретичні, методичні та практичні засади процесу проведення інвентаризації в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові **методи дослідження**, статистичні методи, методи фінансового аналізу, метод порівняння, а також специфічні методи бухгалтерського обліку, зокрема

документування, оцінки, подвійного запису, формування інформації у фінансовій звітності та інші.

Інформаційною базою дослідження були дані первинного забезпечення, відображення операцій в системі бухгалтерських рахунків, дані фінансової звітності, Закони та Кодекси України, нормативно-правові акти, Інтернет-ресурси.

Практична значущість отриманих результатів означена в практичних рекомендаціях щодо удосконалення облікової політики в частині проведення інвентаризації активів підприємства.

Апробація результатів дослідження представлена у публікаціях II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів «Економічні дні - 2025» (10 квітня 2025 р. Київ. НУБіП України) за результатами проведення якої наявна публікація в збірнику матеріалів конференції.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 1 тези доповідей в збірнику конференцій [9].

Магістерська кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів. Висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЛІ ТА ФУНКЦІЙ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1. Інвентаризація в системі обліку та контролю підприємства

Бухгалтерський облік і контроль є функціями управління діяльністю суб'єктами господарювання, зокрема за допомогою обліку здійснюється фіксація фактів здійснення господарських операцій, а за допомогою контролю забезпечується підтвердження їх достовірності. Тому контроль і облік є невід'ємними складовими у будь-якій сфері діяльності юридичних осіб.

Інвентаризація є інтегрованим елементом методу системи обліку, контролю, управління ризиками та формування достовірної інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

В своїй праці під назвою «Трактат про рахунки і записи», датований 1494 роком, Лук Пачоллі вказує на необхідність проведення інвентаризації і складання інвентар при здійсненні торговельної діяльності. Він пише: «Спочатку купець повинен скласти детально свій інвентар, тобто вписати на окремі листи чи в окрему книгу все те, що, на його думку, належить йому в цьому світі як в рухомому, так і в нерухомому майні». При цьому складання інвентарю повинно розпочинатися з предметів, які «більш цінні і які легко втрачаються», а «весь інвентар повинен бути складений до одного часу, в іншому випадку можуть виникнути труднощі в майбутньому».

Аналогічної точки зору щодо необхідності і порядку проведення інвентаризації дотримується і Домінік Манчіні, який фактично повторює думки Луки Пачоллі щодо складання інвентарю. [8, С. 9]

За твердженнями С.В. Мочерного, Я.С. Ларіної, О.А. Устенко, С.І. Юрія «Інвентаризація (лат. Inventarius – розпис, опис), - це перевірка і контроль фактичної наявності господарських засобів, майна та її відповідальності даним бухгалтерського обліку на певну дату з метою з'ясування економічної доцільності та правової обґрунтованості використання ресурсів, дотримання фінансової

дисципліни тощо» [20].

Інвентаризація забезпечує найважливішу контрольну функцію обліку, яка дозволяє виявити стан збереження та ефективність використання необоротних та оборотних активів підприємства.

Основними завданнями інвентаризації – як елементу методу бухгалтерського обліку, що забезпечує фактичну перевірку наявності та стану активів і зобов'язань підприємства з метою їх порівняння з даними обліку є:

- підтвердити або виявити розбіжності між записами на рахунках бухгалтерського обліку і реальним станом майна;
- встановити факти нестачі, псування, надлишків, переміщень майна;
- забезпечити достовірність облікової інформації, яка використовується для складання фінансової звітності.

Інвентаризація є єдиним інструментом, що дозволяє перевірити достовірність облікової інформації, оскільки облікові дані базуються на даних первинного обліку, які можуть бути не повними чи недостовірними. [29].

Взаємозв'язок інвентаризації іншими елементами системи бухгалтерського обліку наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Взаємозв'язок інвентаризації з іншими елементами системи бухгалтерського обліку

Елемент системи	Взаємозв'язок з інвентаризацією
1	2
Первинний облік	Інвентаризація перевіряє достовірність первинних документів (накладні, акти, тощо)
Синтетичний та аналітичний облік	Порівняння даних за рахунками (рах. 20, 22, 10 та ін.) з фактичною наявністю
звітність	Акти інвентаризації є підставою для складання достовірної фінансової звітності
Внутрішній (зовнішній) аудит	Аудитори (внутрішні та зовнішні) використовують результати інвентаризації при оцінці достовірності фінансової звітності

Джерело: сформовано автором

Інвентаризація відіграє важливу роль у обліково-аналітичній роботі як елемент методу фактичного та документального контролю, залежно від того що є

об'єктом інвентаризації. [11].

Радіонова Н.Й., Михайлюк О.В. серед прийомів фактичного контролю виокремлюють інвентаризацію [41].

В структурі внутрішнього контролю інвентаризація виконує такі функції:

- контрольну (забезпечує перевірку збереження майна, його стану, цільового використання; виявляє зловживання, крадіжки, несанкціоноване списання або порушення технологічних процесів);
- попереджувальну (дисциплінує матеріально-відповідальних осіб; створює середовище підзвітності та підвищує вимоги до обліку і звітності);
- регулюючу (слугує основою для виправлення облікових даних, їх приведення у відповідність до реального стану речей).

Інвентаризацію можна вважати елементом управлінського контролю, який забезпечує процедури аналізу ефективності використання ресурсів, сприяє оптимізації складських запасів, допомагає планувати ремонти, модернізацію, реалізацію або утилізацію надлишкових активів.

Здійснюючи аналітичну оцінку результатів інвентаризації управлінський персонал отримує об'єктивну інформацію реального стану наявного майна підприємства, що є основою стратегічного планування, оцінки вартості бізнесу, підготовки до інвестицій або продажу.

З огляду на підвищену невизначеність, ризики втрати або пошкодження майна, зміну місця розташування активів проведення інвентаризації активів підприємства в умовах воєнного стану набуває особливого стану та необхідності, оскільки є механізмом та джерелом, яке забезпечує достовірність бухгалтерської інформації для прийняття критичних управлінських рішень.

Користуючись таблицею 1.2 наведемо умови та причини, що визначають необхідність проведення інвентаризації в умовах воєнного стану.

Результати інвентаризації також мають силу та носять юридичне значення:

- Акти інвентаризації можуть бути доказами в судових справах, податкових перевітках, спорах із контрагентами;

За їх результатами оформлюються документи про нестачі, надлишки, списання майна, що мають юридичну силу.

Умови та причини, що визначають необхідність проведення інвентаризації в умовах воєнного стану

Умови та причини	Характеристика	Особливості проведення
1	2	3
Підтвердження наявності та стану активів	Підприємства в прифронтових зонах або в умовах переміщення можуть втратити контроль над матеріальними цінностями (основними засобами, ТМЦ, готовою продукцією).	Інвентаризація – єдиний правомірний спосіб підтвердження, що активи дійсно існують і не знижені, не втрачені або не переміщені.
Забезпечення достовірності фінансової звітності	У період криз та надзвичайних ситуацій керівництво, інвестори, банки та аудитори потребують особливої впевненості у достовірності звітних даних.	Інвентаризація дозволяє виявити розбіжності між обліком і фактом, своєчасно провести списання втрат або коригування вартості активів.
Підготовка до страхових або компенсаційних виплат	У разі пошкодження або знищення майна (внаслідок обстрілів, евакуації, тимчасової окупації тощо).	Акти інвентаризації можуть бути єдиною доказовою базою для подачі документів до страхових компаній, державних програм компенсації чи судів.
Формування податкових розрахунків та зменшення ризиків	Підтвердження втрати або списання активів без інвентаризації може викликати питання у контролюючих органів	Проведення інвентаризації дозволяє коректно формувати витрати, зберігати податкову обачність і уникнути штрафів.

Джерело: сформовано автором

В окремих випадках (у разі крадіжок, пожеж, військових руйнувань), саме інвентаризація є підставою для звернення до страхових компаній або компенсаційних програм.

Періодичність проведення інвентаризації свідчить про дієвість та системність контролю.

Відповідно до діючого положення та вимог підтвердження даних бухгалтерського обліку, інвентаризація проводиться:

- Обов'язково перед складанням річної фінансової звітності;
- У разі зміни матеріально-відповідальної особи;

- У разі форс-мажорних обставин (воєнні дії, стихійні лиха, тощо)
- За рішенням керівництва (планово чи позапланово).

Систематичне проведення інвентаризації формує культуру та дієвість контролю і відповідальність на підприємстві.

Інвентаризація – це не просто технічна процедура, а важливий управлінський інструмент, який дозволяє підприємству ефективно управляти ресурсами, забезпечувати їхню збереженість і відповідність обліковим даним. В умовах воєнного стану вона набуває ще більшої актуальності як засіб стабілізації, контролю та обґрунтування фінансових рішень у складних умовах.

1.2. Нормативно-правове забезпечення інвентаризації активів підприємства та відшкодування завданих збитків воєнними діями

Аналіз практики внутрішньогосподарського контролю підприємств показує, що зміни у суспільно-господарському середовищі не дістають відповідного відображення у системі контролю. Так, у контролі підприємств переважає, головним чином наступний ретроспективний напрям. Це призводить до порушення на практиці або ігнорування відомих принципів контролю, зокрема превентивності та своєчасності контрольних дій, повноти охоплення контролем систем управління підприємства, відповідальності, ефективності та ін.. [25, С. 12].

Управління наявними ресурсами підприємства неефективне без використання методів обліку, які забезпечили б достовірність даних фактичного стану майнового потенціалу підприємства. Таким ефективним методом для підприємства є інвентаризація, яка широко використовується для підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку, звітності і балансу підприємства, зокрема наявності і вартості товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів у касах, на розрахунковому й інших рахунках в установах банків, фактичному стану обліку дебіторів і кредиторів, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів та інших засобів, відображених у статтях балансу [19].

Відповідно до ст. 10 Ч.1 Закону України №996 »[34] визначено такі види інвентаризації (таблиця 1.3)

Види інвентаризації

Вид інвентаризації	Визначення
За обсягом майна, що перевіряється	
Повна (суцільна)	Охоплює види зобов'язань та всі активи підприємства незалежно від їх місцезнаходження, у тому числі предмети, передані у прокат, оренду або такі, що перебувають на реконструкції, модернізації, консервації, в ремонті, запасі або резерві незалежно від їх технічного стану. Також суспільній перевірці підлягають активи і зобов'язання, що обліковуються на позабалансових рахунках. Це, зокрема, цінності, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або зберіганні (об'єкти операційної оренди, матеріальні цінності на відповідальному зберіганні, у переробці, на комісії тощо), умовні активи та зобов'язання підприємства (застави, гарантії, зобов'язання тощо), бланки документів суворої звітності, інші активи.
Вибіркова (часткова)	Мета вибіркової інвентаризації – установити стан і наявність окремих цінностей у місці зберігання. Наприклад, вибірково інвентаризацію підприємство проводить за такими цінностями, щодо яких постачальник відмовився задовольнити претензії через їх недовантаження або коли подібні претензії надійшли від покупців.
За підставами проведення	
Планова (передбачувана)	Щодо такої інвентаризації підприємства затверджують строки проведення і здійснюють підготовчі роботи групування, розміщення матеріальних цінностей у порядку, зручному для підрахунку, вимірювання та зважування, завчасно.
Позапланова (раптова)	При кожній раптовій інвентаризації початок підготовчих заходів, а також завершення роботи з документами щодо руху цінностей і визначення залишків останніх на початок інвентаризації відбуваються у присутності інвентаризаційної комісії.

Джерело: [18]

Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 №879, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30.10.2014 за №1365/26142, затверджено Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, яке визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів [29].

Дане Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань наводить виокремлює наступні випадки проведення інвентаризації:

- перед складанням фінансової звітності підприємства;
- при передачі майна державного підприємства в оренду, приватизації, перетворенні, передачі до іншого органу управління;

- при зміні матеріально-відповідальних осіб;
- при припиненні діяльності підприємства;
- при переході на складання звітності за МСФЗ;
- за рішенням судових органів;
- при встановленні фактів крадіжок і зловживань, псування цінностей;
- при аварії, пожежі, настанні стихійного лиха;

в інших випадках передбачених законодавством [29].

Окремі автори вважають необхідність щодо удосконалення нормативно-правової бази щодо інвентаризації, оскільки її результати доцільно спрямовувати на підвищення якості і господарської ефективності, щоб не тільки забезпечувати достовірність даних обліку, але й попереджати можливі втрати, нестачі і розкрадання [33].

Користуючись таблицею 1.4 наведемо коротку характеристику діючих нормативно-правових актів, якими регулюється порядок проведення інвентаризації майна та відшкодування завданих збитків.

Таблиця 1.4

Нормативно-правове регулювання проведення інвентаризації майна

Нормативно-правовий акт	Норми нормативно-правового акту
1	2
Господарський кодекс України [4]	Частиною 6,ст.. 145 передбачено, що суб'єкти господарювання зобов'язані на основі даних бухгалтерського обліку складати фінансову звітність за формами, передбаченими законодавством, проводити інвентаризацію належного їм майна для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності, надавати фінансову звітність відповідно до вимог закону та їх установчих документів.
Податковий кодекс України [27]	За змістом статей 61, 62, 63, 64 Кодексу України з процедур банкрутства ліквідатор з дня свого призначення, зокрема, проводить інвентаризацію та визначає початкову вартість майна банкрута, формує ліквідаційну масу з усіх видів майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або повного господарського віддання на дату відкриття ліквідаційної процедури, за рахунок коштів, одержаних від продажу якого (майна та майнових активів боржника), здійснюється задоволення вимог кредиторів.

Продовження таблиці 1.4

1	2
Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [34]	Відповідно до ч.1 ст. 10 підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка, а відповідно до ч.2 цієї статті об'єкти і періодичність проведення інвентаризації визначаються власником (керівником) підприємства, крім випадків, коли її проведення є обов'язковим згідно з законодавством.
Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [29]	п.7 розділу I означено, що обов'язковою є проведення інвентаризації в наступних випадках: перед складанням річної фінансової звітності у встановленому законодавством обсязі; у разі передачі майна державного підприємства або бюджетної установи в оренду, Приватизації майна державного підприємства, перетворення державного підприємства або бюджетної установи до сфери управління іншого органу управління, крім передачі в межах одного органу управління; у разі зміни матеріально-відповідальних осіб, а також у разі зміни керівництва колективу (бригади), вибуття з колективу (бригади) більше половини його членів або на вимогу хоча б одного члена колективу (бригади) при колективній (бригадній) матеріальній відповідальності (на день приймання-передачі справ) в обсязі активів, які знаходяться на відповідальному зберіганні; у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей; за судовим рішенням або на підставі належним чином оформленого документа органу, який відповідно до закону має право вимагати проведення такої інвентаризації; у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха; у разі припинення діяльності підприємства; у разі переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (на дату такого переходу); в інших випадках передбачених законодавством.
Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей [31]	Цей порядок встановлює механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, крім дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей. Розмір збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки. У разі визначення розміру збитків, що призвели до завдання майнової шкоди державі, територіальній громаді або суб'єкту господарювання з державою (комунальною) часткою в статутному (складеному) капіталі, розмір збитків визначається відповідно до методики оцінки майна, затвердженої Кабінетом Міністрів України.

Продовження таблиці 1.4

1	2
<p>Про введення воєнного стану в Україні [35]. Перелік територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) станом на 23.09.2022 р, затв. наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України №75 від 25.04.2022.; № 309 від 22.12.2022 р.</p>	<p>Якщо населений пункт, де розташовано підприємство, потрапив до зазначеного переліку, необхідно провести інвентаризацію станом на 1 число місяця, наступного за місяцем усунення небезпеки та перешкоди доступу до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, а також відобразити результати інвентаризації в бухгалтерському обліку відповідного звітного періоду.</p>
<p>Положення про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств [30]</p>	<p>Підприємство на певний час припиняє свою діяльність, за бажанням воно може провести консервацію основних засобів, крім об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, які обов'язково підлягають такій процедурі.</p>
<p>Постанова КМУ №326 від 20.03.2022 Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Постанова КМУ № 326 від 20.03.2022 р [40]</p>	<p>Встановлює механізм визначення розміру шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок військових дій з боку Росії. Цей документ визначає, які види шкоди та збитків підлягають обліку та як вони мають бути оцінені.</p>
<p>Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20.10.2014 р. [36]</p>	<p>Встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Він визначає поняття ВПО, порядок їх обліку, а також повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цій сфері.</p>
<p>Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від можливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затв. наказом Мінекономіки та Фондом держмайна України від 18.10.2022 р. № 3904/1223. [38]</p>	<p>Цей Порядок встановлює офіційну методику, за якою підприємства, установи та організації всіх форм власності можуть здійснювати об'єктивне визначення шкоди їх майну та збитків господарській діяльності, завданих внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Методика також містить підходи до розрахунку упущеної вигоди через неможливість або обмеження у провадженні господарської діяльності.</p>

Продовження таблиці 1.4

1	2
Міжнародні рекомендації щодо фіксації воєнних збитків	Практика UNDP, USAID, Світового банку

В сучасних законодавчо-нормативних актах прямо не вказується обов'язковість проведення інвентаризації при продажу або оренді підприємства, як цілісного майнового комплексу, але вона необхідна перед складанням передавального балансу, підписанні договору купівлі-продажу чи оренди. Особливістю обов'язкової інвентаризації є те, що вона проводиться також щодо майна та матеріальних цінностей, що не належать підприємству, облік яких ведеться на позабалансових рахунках. Сьогоднішня практика ведення підприємницької діяльності демонструє нам недосконалість нормативно-законодавчої бази в державі, чому підтвердженням щодо обліку запасів виступає неврахування, наприклад такої проблеми, як значний розрив у часі моменту оприбуткування запасів та моменту набуття права власності на них, що особливо актуально при веденні зовнішньоекономічної діяльності та використанні міжнародних комерційних термінів ІНКОТЕРМС. Тому обов'язкова інвентаризація повинна враховувати також «запаси в дорозі» - такі, що вже відвантажені постачальником, право власності на які набуто, але які ще не оприбутковані на склад підприємства згідно первинних документів [33].

В.В. Красуцький вважає, що в умовах воєнного стану в Україні необхідно розробити та вдосконалити механізм своєчасного проведення інвентаризації активів та зобов'язань підприємства, оскільки внаслідок неналежно проведеної облікової політики втрачаються матеріальні цінності, бухгалтерська документація [15].

Є винятком щодо обов'язковості проведення інвентаризації для підприємств, які знаходяться на тимчасово окупованій території та/або на території проведення антитерористичної операції (або їх структурні підрозділи (відокремлене майно) перебувають на зазначених територіях). Відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [29] такі підприємства проводять інвентаризацію у випадках, обов'язкових для її проведення, тоді, коли стане можливим забезпечити безперервний та безперешкодний доступ

уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, де відображені зобов'язання та власний капітал цих підприємств.

У квітні 2024 року розпочав прийом заяв Міжнародний реєстр збитків, завданих агресією російської федерації проти України.

Для подачі заяв доступна категорія: А3.1. Пошкодження або знищення житлового нерухомого майна. Заяви приймаються через веб-портал «Дія» з наданням інформації про себе та завдані збитки, втрати, шкоду.

Міжнародний реєстр збитків містить під категорію С3.2 Втрата контролю над майном на тимчасово окупованих територіях, яка на даний момент не активна для подання заяв.

Тому належне відображення в обліку майна, як такого над яким втрачено контроль внаслідок окупації та військових дій надасть можливість належним чином підготувати підґрунтя для збору доказів та подачі до Міжнародного реєстру збитків.

Методика визначення шкоди та обсягу збитків завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від можливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затв. наказом Мінекономіки та Фондом держмайна України від 18.10.2022 р. № 3904/1223 [38] передбачає:

- визначення порядку фіксації фактів пошкодження та знищення майна;
- методику оцінки прямих збитків (руйнування, пошкодження будівель, втрати через зупинку виробництва або обмеження господарської діяльності);
- порядок розрахунку упущеної вигоди (недоотриманий прибуток, втрати через зупинку виробництва або обмеження господарської діяльності);
- використання експертної оцінки та документального підтвердження для обґрунтування заявлених збитків;
- стандарти оформлення звітності для подання до державних органів, судів або міжнародних інституцій.

Методика є інструментом для юридичного захисту інтересів підприємств, забезпечення доказової бази для отримання компенсацій, судових процесів та міжнародного визнання завданих збитків.

Отже, нормативно-правове поле інвентаризації не лише забезпечує контроль і прозорість діяльності підприємства, а й формує юридичну основу для захисту інтересів бізнесу у воєнний стан і після перемоги.

1.3. Перманентна інвентаризація в зарубіжній практиці

В процесі еволюційного розвитку суспільства категорія «інвентаризація із найпростішої форми - перерахунку трансформувалася із найпростішої форми – перерахунку, зважування, перемірювання, метою яких було відображення фактичного стану об’єкту, що інвентаризується, до дій, направлених на фактичне виявлення наявності майна з метою визначення величини власного і залученого капталу та фінансового результату від господарської діяльності [42].

Перманентна інвентаризація – це система обліку, за якої дані про рух залишків товарно-матеріальних цінностей оновлюються в реальному часі. Вона широко використовується в країнах із розвиненою економікою, зокрема у США, Канаді, Великій Британії, Німеччині та Японії. Така система дозволяє підприємствам оперативно контролювати запаси, підвищувати точність обліку та швидко реагувати на відхилення чи втрати. Основні особливості перманентної інвентаризації у зарубіжній практиці виокремлено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Особливості перманентної інвентаризації

Особливість	Характеристика
1	2
Інтеграція цифровими технологіями	3 Перманентна інвентаризація реалізується через спеціалізовані облікові системи (ERP, WMS), які автоматично оновлюють інформацію при кожному русі товарів – надходженні, реалізації, списанні. Часто використовуються штрих-коди, QR – коди, RFID – технології для точного відстеження позицій.
Зниження потреби в повній фізичній інвентаризації	Оскільки дані оновлюються постійно, підприємства зменшують кількість повних інвентаризацій і зосереджуються на вибіркових або контрольних перевірках, що дозволяє мінімізувати простой та зменшити навантаження на персонал.
Підвищення точності управлінських рішень	Постійне оновлення даних дає змогу приймати обґрунтовані рішення щодо постачання, виробництва, продажу та логістики. Це особливо важливо у торгівлі, харчовій промисловості, фармацевтиці, де обіг товарів швидкий, а втрати можуть бути суттєвими.

Продовження таблиці 1.5

1	2
Зв'язок із внутрішнім контролем та аудитом	Перманентна система дозволяє миттєво виявляти розбіжності між обліковими та фактичними даними, що підвищує ефективність внутрішнього контролю. У міжнародних корпораціях вона часто є частиною стратегії комплаєнсу та аудиту.
Нормативне регулювання та стандартизація	У більшості країн, що застосовують МСФЗ (IFRS), перманентна інвентаризація визнається допустимим методом обліку за умови забезпечення достовірності даних. При цьому МСФЗ не вимагають обов'язкової щорічної фізичної інвентаризації, якщо система дозволяє отримати точні залишки в будь-який момент.

Суть перманентної інвентаризації полягає в тому, що вона проводиться протягом звітного року.

Головною її умовою є визначення повної номенклатури товарно-матеріальних цінностей так, щоб протягом року всі цінності були проінвентаризовані.

В сучасних умовах за автоматизації ведення бухгалтерського обліку ця умова не є обтяжливою.

Цей метод має можливість не тільки здійснювати систематичний контроль за наявністю, зберіганням і використанням запасів на складах, але й допомагає оперативно виявити недоліки і помилки в аналітичному обліку [33].

Мурашко В.М. відзначає, що перманентна інвентаризація «...забезпечує оперативний постійний контроль за збереженням цінностей та використанням їх, не припиняючи процесу приймання і відпуску їх у виробництво, зменшує трудомісткість обробки матеріалів інвентаризації» [21, С. 26].

На наше переконання перманентна інвентаризація – це система обліку активів (здебільшого запасів і товарів), яка передбачає безперервне відображення змін у кількісних і/або вартісних показниках.

Такий підхід базується на постійній фіксації кожного руху активу: надходження, відпуску, списання, переміщення, тощо.

Користуючись таблицею 1.6 наведемо основні риси перманентної інвентаризації.

Основні риси перманентної інвентаризації

Характеристика	Суть
Неперервність	Усі зміни обліковуються одразу після кожної господарської операції
Автоматизація	Підтримується сучасними ERP - системами: SAP, Oracle, Microsoft Dynamics
Точний контроль залишків	Кожен момент часу – точні дані про залишки на складі / магазині
Неперервне оновлення звітності	Можливість формувати звіти в реальному часі
Зменшення потреби в суцільній фізичній інвентаризації	Достатньо вибіркових перевірок для підтвердження обліку

Ткаченко Н.М. стверджує, що «перманентні інвентаризації знижують трудомісткість і тривалість їх проведення» [45, С. 92]

В зарубіжних країнах інвентаризація в більшості випадків проводиться так званим «циклічним методом» - суть якого в тому, що зняття залишків відбувається так, щоб перевірка конкретного виду запасів проводилась у момент його найменшої наявності на складі, але відбулась не рідше одного разу на рік. В такому випадку часто залишки, що існують в аналітичному обліку, є фактично відсутніми в зв'язку з їх природнім убутком (що підлягає перевірці і коригуванню відповідно норм убутку/витрат) чи є бракованими (а отже, спрямовує на перегляд відносин з постачальником таких запасів, вказує на проблеми в складському господарстві), чи втратили свою первісну вартість і стали непридатними для цільового використання (а отже їх слід переоцінити чи списати) [33].

У зарубіжній обліковій практиці, особливо в країнах з розвинутою цифровою інфраструктурою (США, Канада, Німеччина, Японія, Скандинавські країни), перманентна інвентаризація є основним методом управлінського та фінансового обліку запасів.

В США Великі ритейлери (Walmart Amazon) використовують повністю автоматизовані системи зі скануванням штрих-кодів. У Німеччині промислові підприємства інтегрують перманентну інвентаризацію з виробничими ERP – модулями. У Великій Британії підприємства Рітейл, фармацевтичні та логістичні компанії здійснюють постійний моніторинг залишків, що забезпечує запобігання

втрат. У Японії підприємствами застосування RFID – міток, дозволяє відстежувати місцезнаходження активу в режимі реального часу.

Враховуючи вище викладене наведемо відмінність перманентної інвентаризації від періодичної інвентаризації в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

Відмінність перманентної інвентаризації від періодичної інвентаризації

Ознака	Перманентна	Періодична
Частота оновлення	Постійно, після кожної операції	Раз на рік / квартал
Джерело інформації	ERP – система, сканери, RFID	Ручне підрахування, звіти
Оперативність	висока	низька
Мета	Управлінський контроль і точна аналітика	Виявлення відхилень, контроль достовірності
Персонал	Мінімум людського втручання	Вимагає великої участі працівників
Точність обліку	Залежить від цифрової дисципліни	Залежить від людського чинника

Сутність перманентної інвентаризації, на думку окремих дослідників, полягає в тому, що постійно діюча на підприємстві інвентаризаційна комісія піддає перевірку фактичну наявність окремих видів майна та стану фінансових зобов'язань на певну критичну дату. Критичною датою при цьому слід вважати момент, коли в натурі є мінімальний залишок майна за даними бухгалтерського обліку [42].

Бардаш С.В. зазначає, що при застосуванні перманентної інвентаризації «...мінімізуються перешкоди в процесі виробництва та її послідовність, безперервність, своєчасність, підвищується достовірність обліку» [1, С. 89].

Перманентна інвентаризація є трудомісткою ділянкою роботи бухгалтерського апарату. В зв'язку з цим, на думку вчених, на підприємствах необхідно через деякий проміжок часу проводити підрахунок товарно-матеріальних цінностей для їх оцінки на кінець періоду і перевірку вартості товарів, що вибули (реалізовані) вручну, з метою засвідчення правильності відомостей перманентної інвентаризації. У випадку виявлення розходження між Відомістю перманентної інвентаризації і рахунків товарно-матеріальних цінностей потрібно провести коригування Відомості [42].

Однак можна виокремити переваги та недоліки перманентної інвентаризації (таблиця 1.8).

Таблиця 1.8

Переваги та недоліки перманентної інвентаризації

<i>ПЕРЕВАГИ ПЕРМАНЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ</i>	
Перевага	Пояснення
Точність даних	Завжди актуальні залишки в базі
Підтримка прийняття рішень	Аналітика в режимі реального часу
Економія часу	Зменшення обсягу ручної роботи, спрощення контролю
Прозорість і контроль	Легке виявлення розбіжностей або зловживань
Оптимізація логістики та постачань	Власне поповнення запасів, уникнення дефіциту / надлишків
<i>НЕДОЛІКИ І ВИКЛИКИ</i>	
Проблема	Пояснення
Висока вартість впровадження	Необхідні сучасні ІТ - системи, обладнання, навчання персоналу
Залежність від дисципліни персоналу	Неправильне сканування або внесення даних може викликати помилки
Технічні збої	Збої у програмному забезпеченні = спотворення обліку
Складність при інвентаризації не стандартизованих активів	Наприклад у сфері освіти, мистецтва, НДІ

Доцільно зазначити, що відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) перманентна інвентаризація не регламентується конкретною системою, але підтримує перманентний облік як управлінсько-ефективний. Відповідно до GAAP (США) дозволяється використовувати обидві системи інвентаризації, але перманентна інвентаризація рекомендована для великих компаній. Директиви Союзу заохочують автоматизацію і діджиталізацію обліку активів.

Інструментами, що підтримують перманентну інвентаризацію є:

- ERP – системи (SAP, Oracle, Microsoft Dynamics), які забезпечують ведення інтегрованого обліку, фінансів, логістики;
- POS-системи (Point of Sale) дозволяють автоматично реєструвати продажі й зміну запасів;
- RFID / штрих-коди / QR-коди спрощують ведення обліку та дозволяють здійснювати відстеження руху товару в реальному часі;
- Складські мобільні додатки, дозволяють здійснювати оперативний

контроль запасів;

- Хмарні сервіси дозволяють здійснювати віддалений доступ до обліку активів у будь – який момент.

Перманентна інвентаризація дозволяє оперативно отримувати потрібну інформацію, щодо наявності та руху матеріальних запасів, що дозволяє управлінському персоналу приймати оперативні та стратегічні рішення.

Висновки до розділу 1

1. Інвентаризація займає центральне місце в системі обліку та контролю підприємства, поєднуючи в собі облікові, управлінські, юридичні та контролюючі функції. Вона забезпечує достовірність та прозорість облікової інформації, на основі якої формується фінансова звітність, визначаються податкові зобов'язання та приймаються управлінські рішення.

В умовах невизначеності та ризиків (кризи, руйнації в наслідок воєнних дій, збитків) інвентаризація стає незамінним інструментом підтвердження фактів, захисту.

2. Нормативно-правове регулювання інвентаризації в Україні ґрунтується на Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, Положенні №879, а також Податковому кодексі. В умовах воєнного стану важливе значення має також дотримання порядку документування втрат і звернення до органів влади для фіксації збитків. Інвентаризація стає ключовим інструментом у доведенні фактів пошкодження чи втрати активів, необхідних для відшкодування через суди, фонди, страхові компанії або міжнародні механізми компенсації.

3. Перманентна інвентаризація – це сучасний, ефективний, технологічно-підтримуваний підхід до обліку активів, що забезпечує точність, контроль та гнучкість. В зарубіжній практиці перманентна інвентаризація є:

- еталоном управлінського обліку;
- застосовується у всіх галузях – від торгівлі до високотехнологічного виробництва;
- активно підтримується ERP – системами та цифровими інструментами.

Разом із цифровізацією українського бізнесу та впровадженням МСФЗ перманентна інвентаризація стає актуальною й для України – особливо у сфері логістики, агробізнесу, роздрібної торгівлі та високотехнологічного виробництва.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АКТИВІВ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ НАСЛІДКІВ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «ПРЕМІУМ-ТРАЄРС» (далі ТОВ «ПРЕМІУМ-ТАЄРС»), створено та керується в своїй діяльності Конституцією України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законами України «Про товариства з обмеженою відповідальністю», та ін.

Товариство створено для задоволення суспільних потреб в його послугах, продукції та реалізації на базі одержаних прибутків соціальних та економічних інтересів учасників Товариства та власників майна Товариства.

Предметом діяльності Товариства є здійснення, у встановленому законом порядку, всіх видів діяльності, які відповідають меті його створення і не заборонені чинним законодавством України (додаток А).

Аналіз фінансового стану включає в себе оцінку діяльності підприємства в минулому, поточному та майбутньому періодах. Його метою є своєчасність виявлення та усунення недоліків в діяльності та знайти резерви покращення його фінансового стану.

Оцінка наявності, складу і структури активів підприємства на початок та кінець звітного періоду дає змогу здійснити аналіз фінансового стану підприємства, його інвестиційної політики та ефективності управління ресурсами, зокрема: визначити зміни загального обсягу активів, динаміку структури активів, оцінку складу активів, тощо.

Аналіз наявності, складу і структури активів досліджуваного нами підприємства за 2024 рік (додаток Д) наведено в таблиці 2.1.

Аналіз наявності, складу і структури активів

ТОВ «ПРЕМІУМ-ТАЄРС» за 2024 р.

№ пор.	Актив	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення (+;-)	
		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	I. Необоротні активи						
	Нематеріальні активи	22,0	0,1	47,1	0,2	+25,1	+0,1
	Незавершені капітальні інвестиції	34,7	0,2	47,9	0,2	+13,2	-
	Основні засоби	160,9	1,1	989,8	4,1	+828,9	+3,0
	Разом за розділом I	217,5	1,4	1084,8	4,5	+867,3	+3,1
2	II. Оборотні активи						
	Запаси	6605,3	41,3	10348,8	42,9	+3743,5	+1,6
	Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги	253,2	1,6	641,0	2,7	+387,8	+1,1
	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	659,7	4,1	826,2	3,4	+166,5	-0,7
	Інша поточна дебіторська заборгованість	7225,3	45,2	10144,5	42,1	+2919,2	-3,1
	Грошові кошти та їх еквіваленти	945,0	5,9	906,8	3,8	-38,2	-2,1
	Витрати майбутніх періодів	9,7	0,06	13,4	0,06	+3,7	-
	Інші оборотні активи	63,3	0,44	140,4	0,54	77,1	0,1
Разом за розділом II	15761,4	98,6	23021,1	95,5	+7259,7	-3,1	
3	III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-
	Баланс	15978,9	100,0	24105,9	100,0	+8127,0	X

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Аналітична оцінка показників 2024 року (таблиця 2.1) дозволяє дійти висновку, що в структурі активів підприємства найбільшу питому вагу, як на початок (98,6%) так і на кінець (95,5%) звітної періоду займали оборотні активи.

Серед оборотних активів домінують запаси, частка яких на початок періоду складає 41,3%, а на кінець звітної періоду – 42,9%, а також інша дебіторська заборгованість, яка складає 45,2% та 42,1% відповідно.

Грошові кошти та їх еквіваленти, в складі оборотних активів на початок періоду склали 5,9%, а на кінець звітної періоду їх частка зменшилась на 2,1%. Що стосується необоротних активів, то їх частка на кінець звітної періоду зросла на 3,1%.

Аналіз розміщення капіталу та джерел його формування у підприємстві – це ключовий інструмент фінансового аналізу, який дозволяє зрозуміти, як саме фінансується підприємство та куди спрямовуються його фінансові ресурси. Даний аналіз представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Аналіз розміщення капіталу та джерел його формування
ТОВ «ПРЕМІУМ-ТАЄРС» за 2024 р.**

№ пор.	Актив	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення (+;-)	
		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	I Власний капітал						
	Зареєстрований (пайовий) капітал	8010,0	50,1	16238,0	67,4	+8228,0	+17,3
	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	2001,5	12,6	3292,5	13,6	+1291,0	+1,0
	Разом за розділом I	10011,5	62,7	19530,5	81,0	+9519,0	+18,3
2	II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	-	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
3	III. Поточні зобов'язання						
	Короткострокові кредити банків	4142,5	25,9	1785,7	7,4	-2356,8	-18,5
	Поточна кредиторська заборгованість за:						
	товари, роботи та послуги	304,2	1,9	1337,6	5,5	+1033,4	+3,6
	розрахунками з бюджетом	182,4	1,1	188,5	0,8	+6,1	-0,3
	у т.ч. з податку на прибуток	177,9	1,07	181,2	0,7	+3,3	-0,37
	розрахунками за страхуванням	4,9	0,03	6,8	0,03	+1,9	-
	розрахунками з оплати праці	19,1	0,12	25,6	0,17	+6,5	+0,05
	Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-
	Інші поточні зобов'язання	1314,3	8,2	1231,3	5,1	-83,0	-3,1
	Разом за розділом III	5967,4	37,3	4575,4	19,0	-1392,0	-18,3
4	IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	-	-	-	-	-	-
Баланс		15978,9	100,0	24105,9	100,0	+8127,0	X

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Аналіз структури капіталу наведеного в таблиці 2.2 дає підстави стверджувати, що частка власного капіталу на кінець звітного періоду в порівнянні з початком періоду зросла на 18,3 % і склала 81,0%. В структурі власного капіталу домінує зареєстрований капітал, який також збільшився на 17,3% та склав на кінець 2024 року – 67,4%. Частка нерозподіленого прибутку на початок і кінець періоду складає 12,6% та 13,6% відповідно.

Поточні зобов'язання підприємства на кінець звітного періоду зменшились на 18,3%. На кінець звітного періоду спостерігається також зменшення заборгованості по короткостроковій позиції (-18,5%), за розрахунками з бюджетом (-0,3%) та інших поточних зобов'язаннях (-3,1%). В цілому сума балансу на кінець 2024 року зросла на 8127,0 тис. грн., що є позитивним результатом його діяльності.

Стратегічний розвиток підприємства можна оцінити з погляду на його діяльність в короткостроковій та довгостроковій перспективі. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану є його ліквідність і платоспроможність, тобто здатність у повному обсязі та своєчасно розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Підприємство буде ліквідним, якщо його поточні активи перевищуватимуть короткострокові зобов'язання. Якщо на підприємстві оборотний капітал складається здебільшого з коштів і короткострокової дебіторської заборгованості, то таке підприємство вважають ліквіднішим, ніж те де оборотний капітал складається переважно із запасів.

Платіжні засоби ділять за ступенем їх ліквідності, тобто можливості перетворення у засоби першого ступеня готовності – готівки.

Рівень платоспроможності підприємства оцінюють на основі наступних коефіцієнтів платоспроможності:

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$) – це відношення суми готівки та цінних паперів до платіжних зобов'язань.

2. Коефіцієнт проміжного покриття ($K_{пп}$) - це відношення готівки, цінних паперів, дебіторської заборгованості та товарів до поточної дебіторської заборгованості.

3. Коефіцієнт загального покриття ($K_{зп}$) – це відношення оборотних активів до поточної кредиторської заборгованості.

Користуючись таблицею 2.3, розрахуємо вказані вище показники.

Таблиця 2.3

**Аналіз плато та кредитоспроможності ТОВ «ПРЕМІУМ-ТАЄРС»
за період 2023-2024 рр**

№ пор.	Показники	На кінець 2023 р	На кінець 2024 р	Відхилення (+;-)
1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт абсолютної (термінової) ліквідності ($K_{ал}$)	0,1584	0,1982	0,0398
2	Коефіцієнт проміжного покриття ($K_{пп}$)	0,1472	1,3329	1,1857
3	Коефіцієнт загального покриття ($K_{зп}$)	2,6412	5,0315	2,3903

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Значення коефіцієнта абсолютної (термінової) ліквідності означає, що підприємство може негайно покрити лише близько 19,8% своїх поточних зобов'язань за рахунок найліквідніших активів – грошових коштів. 19,8% - свідчить, що значення менше нормативу (-,2 – 0,35), тобто нижче допустимого мінімуму. Це свідчить про низький рівень миттєвої платоспроможності. У підприємство можуть бути труднощі з терміновими платежами без залучення інших активів або зовнішніх коштів. Вважаємо, що підприємству необхідно збільшити обсяги грошових коштів, оптимізувати дебіторську заборгованість або переглянути політику залучення короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт проміжного покриття із значенням 1,3329 на кінець звітного періоду свідчить про достатньо стійкий фінансовий стан підприємства в короткостроковому періоді. Підприємство має достатньо грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших швидких активів, щоб у разі потреби розрахуватися з боргами. Це хороший індикатор платоспроможності, особливо, якщо коефіцієнт залишається стабільним в динаміці.

Загальний коефіцієнт покриття показує ступінь, в якій поточні активи покривають поточні пасиви. Коефіцієнт загального покриття (або коефіцієнт поточної ліквідності) із значенням 5,0315 означає, що підприємство має у 5 разів більше оборотних активів, ніж короткострокових зобов'язань. Це дуже високий показник, і його слід інтерпретувати з урахуванням балансу між ліквідністю та ефективністю використання ресурсів.

Оптимальним значенням даного показника є значення – 1,5-2,5. Оцінка значення – 5,0315 в досліджуваному підприємстві свідчить, про:

- Надмірну дебіторську заборгованість;
- Консервативну фінансову політику, яка знижує ризики, але може стримувати розвиток;
- Можливу низьку рентабельність активів, якщо обігові кошти не генерують достатньо прибутку.

Аналітична оцінка фінансових результатів діяльності досліджуваного нами підприємства ТОВ «ПРЕМІУМ-ТАЄРС» є невід'ємною складовою сучасного управління та його стратегічного розвитку, оскільки дозволяє його керівництву

приймати обґрунтовані рішення на основі достовірної та своєчасно отриманої інформації (додатки В1, Г1, Д1).

Порівняльна характеристика фінансових результатів діяльності досліджуваного підприємства представлена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Фінансові результати діяльності ТОВ «ПРЕМІУМ-ТАЄРС»

за період 2022-2024 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Зміна 2024 до 2022(+;-)
	2022	2023	2024	
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	29352,0	77066,5	79765,9	+50413,9
Інші операційні доходи	700,0	-	357,0	-343,0
Інші доходи	-	61,5	-	-
Разом доходи	30052,0	77127,9	80122,9	+50070,9
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	27917,1	73499,9	74500,9	+46583,8
Інші операційні витрати	1208,2	2617,7	3310,5	+2102,3
Інші витрати	10,0	22,0	735,3	+725,3
Разом витрати	29135,2	76139,6	78546,7	+49411,5
Фінансовий результат до оподаткування	916,8	988,4	1576,7	+659,9
Податок на прибуток	166,2	177,9	284,6	+118,4
Чистий прибуток	750,6	810,5	1291,6	+541,0

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Наведена інформація в таблиці 2.4 дає підстави дійти висновку, що на протязі звітного періоду мають місце збільшення як чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (за виключенням інших операційних доходів) так і всіх видів витрат. Однак дана тенденція не вплинула на фінансовий результат до оподаткування, який зріс на 659,9 тис. грн., та чистий прибуток, який на кінець 2024 року склав – 1291 ,6 тис. грн., що позитивно характеризує діяльність підприємства.

2.2. Внутрішня регламентація інвентаризації активів підприємства відповідно до облікової політики

Нормативну регламентацію внутрішньогосподарського контролю в Україні зосереджено лише на окремих напрямках контролю - контроль, який здійснює бухгалтерія; інвентаризації; діяльності ревізійних комісій товариств; зовнішньому (незалежному) аудиту ; державному фінансовому контролю та ін.. [25, С. 12].

Важливим документом під час організації інвентаризації на підприємстві є наказ про облікову політику, де, враховуючи норми законодавства та особливості діяльності підприємства, зазначаються відповідні терміни, умови, правила та порядок проведення інвентаризації. [14, С. 104]

Об'єкти і періодичність проведення інвентаризації визначається власником (керівником) підприємства, крім випадків, коли її проведення є обов'язковим згідно законодавства, а це: зміна статусу держвласності; зміна матеріально-відповідальних осіб; встановлення фактів крадіжок або зловживань; псування цінностей; за розпорядженням судово-слідчих органів; у випадку пожежі чи стихійного лиха; при зміні керівника колективу; при вибутті половини членів бригади при колективній матеріальній відповідальності [33].

В досліджуваному нами підприємстві Товаристві з обмеженою відповідальністю "Преміум-Таєрс" в наказі про облікову політику 2/16 відсутня інформація щодо порядку проведення інвентаризації.

Вважаємо за доцільне внести доповнення до облікової політики підприємства, доповнивши її наступним пп. 3.5.

3.5 Для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності провести інвентаризацію активів і зобов'язань підприємства відповідно до Інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, ТМЦ, грошових коштів, документів і розрахунків. Для цього створити постійно діючу інвентаризаційну комісію, а інвентаризації проводити в такі строки:

- незавершеного виробництва і напівфабрикатів власного виробництва – щоквартально на 1-е число місяця, що настає за звітним кварталом;

- готової продукції, сировини і матеріалів на складах, товарів у торгівлі - щоквартально на 1-е число місяця, що настає за минулим кварталом;
- бланків суворої звітності – щоквартально;
- грошових коштів у касі – щомісячно;
- основних фондів та нематеріальних активів – щорічно станом на 1-е грудня;
- розрахунків з постачальниками і покупцями (замовниками) – щорічно станом на 1.01 року, що настає за звітним (з урахуванням щоквартального звірення розрахунків);
- у разі зміни матеріально-відповідальних осіб або виявлення недостачі (розкрадання) – відповідно в момент зміни або фактів виявлення розкрадання (нестач). (Додаток Н)

На думку Височан О.С. та Височан О.О. всі документи, які супроводжують інвентаризаційний процес, можуть бути об'єднані у чотири взаємопов'язані групи:

1) організаційно-розпорядчі документи – формуються на підготовчому етапі інвентаризації й надають юридичної сили рішенням керівництва щодо управління інвентаризаційним процесом, а також фіксують методичні вказівки щодо його здійснення.

2) технічні документи – створюються на етапі безпосередньої перевірки інвентаризаційною комісією, містять відомості про фактичну наявність активів, зобов'язань та інших об'єктів контролю і використовуються для реалізації інформаційної функції інвентаризації.

3) документи додаткового контролю – формуються у зв'язку з наявністю у керівництва підприємства права призначити додаткову вибіркочну перевірку результатів уже здійсненої інвентаризації.

4) результуючі документи – створюються на завершальній стадії інвентаризації й містять узагальнені показники перевірки, висновки та рекомендації за її підсумками [3].

Внутрішнім розпорядчим документом є наказ керівника підприємства про проведення інвентаризації на підприємстві, який має містити наступні

інформацію:

- дата на які проводиться інвентаризація;
- строки проведення інвентаризації;
- об'єкти, що інвентаризуються;
- причина проведення інвентаризації;
- склад інвентаризаційної комісії (якщо вона не затвердження як постійна окремим наказом);
- склад робочої інвентаризаційної комісії (за необхідності).

В умовах воєнного стану та його наслідків (руйнування та знищення активів, неможливість отримати доступ до них при інвентаризації) процедуру проведення інвентаризації врегульовує п.8 розділу I Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань [39], за яким:

- інвентаризація проводиться лише за можливості безпечного та безперешкодного доступу до активів, первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку;

- якщо встановлено факти викрадання (розкрадання), нестачі, знищення (псування) майна, то керівники можуть прийняти рішення про проведення інвентаризації такого майна окремо на день встановлення фактів;

- після того, як перешкоди доступу до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку зникнуть, інвентаризацію таких активів слід провести на 01 число місяця, який є наступним. Однак цієї дати можна й не чекати й провести інвентаризацію в день встановлення факту знищення майна. Результати такої інвентаризації необхідно відобразити у бухгалтерському обліку відповідно до звітнього періоду.

Керівникам таких підприємств потрібно видати наказ про перенесення строку проведення щорічної інвентаризації до моменту, коли з'явиться така можливість, із зазначенням причини (проведення в регіоні бойових дій) і посилання на відповідний наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

У балансі показати такі активи за наявними даними бухгалтерського обліку. Навіть якщо відомо про пошкодження таких активів без інвентаризації та акту

огляду таких активів списувати їх з балансу не можна. Одночасно підприємству необхідно оцінити негативний вплив змін в економічному й правовому середовищі та визнати суми втрат від зменшення корисності щодо зазначених об'єктів за правилами НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» [24].

У випадках, коли інвентаризацію можна проводити, але відсутні голова інвентаризаційної або члени комісії, керівнику підприємства необхідно видати наказ про внесення змін до наказу про призначення інвентаризаційної комісії, призначивши іншого голову цієї комісії, а потім уже оновлений склад комісії розпочне проведення інвентаризації [43].

Якщо бухгалтерський облік веде безпосередньо керівник, інвентаризаційну комісію очолює керівник підприємства самостійно. Альтернативний варіант – залучити відповідних фахівців за ці вільно-правовим договором.

Результати такої інвентаризації бухгалтер відображає в обліку на підставі протоколу інвентаризаційної комісії, в якому мають бути пропозиції щодо подальшого списання необоротних активів, запасів або їхнього можливого використання. (відновлення шляхом поточного або капітального ремонту; відновлення шляхом реконструкції; провести консервацію об'єкта; ліквідувати шляхом демонтажу; списати з балансу як знищений [24].

Вважаємо, що необхідно переглянути чи доповнити у зв'язку з знаходженням активів на тимчасово окупованих територіях окремі розділи облікової політики, зокрема:

- порядок відображення активів, які знаходяться на тимчасово окупованій території чи зоні ведення бойових дій (зменшення корисності / нарахування резерву);
- відображення визначення чистої вартості реалізації щодо запасів, які знаходяться на тимчасово окупованій території, порядок, та ким визначається;
- визначення справедливої вартості активів, які залишилися в окупації;
- визначення безнадійної заборгованості дефолту боржника, підходи щодо нарахування резерву сумнівних боргів чи резерву очікуваних кредитних збитків у разі наявності контрагента, який знаходиться в зоні бойових дій чи на окупованих територіях.

Сьогодні актуальним питанням є не тільки удосконалення методики інвентаризації, але й впровадження в її практику засобів управлінського обліку і логістики, застосування комп'ютеризації обліку і складського господарства, впровадження автоматизованих систем управління [33].

В умовах воєнного стану інвентаризацію можна проводити лише за умови, що підприємство має гарантований безпечний вільний доступ до своїх активів, первинної документації та облікових реєстрів, де зафіксовано інформацію про зобов'язання та власний капітал.

2.3. Методика відображення результатів інвентаризації та відшкодування завданих збитків воєнними діями

Сукупність способів і прийомів, що дають змогу забезпечити наукову організацію і раціональне проведення інвентаризації, - є її методикою. Вона на відміну від техніки проведення (яка пояснює що і як робити), орієнтує на послідовність дій під час інвентаризації матеріальних цінностей, регламентує організацію, прийоми і способи перевірки фактичної наявності майна, спрямовує на об'єктивне її проведення, забезпечення оперативності результатів та дієвості щодо забезпечення власності на підприємствах [33].

Методика відображення результатів інвентаризації та документування збитків, спричинених воєнними діями, відіграє ключову роль у забезпеченні достовірності, обґрунтованості та справедливості управлінських і компенсаційних рішень.

Її значення полягає у наступному: забезпеченні достовірності обліку; підтвердження правомірності вимог на відшкодування; уніфікація підходів до оцінки та прийняття рішень; підвищення довіри до управлінських рішень; підготовка досудових чи міжнародних процесів.

Методика проведення інвентаризації багатогранна, і кожне підприємство має свої, суто індивідуальні, підходи до її проведення, до того ж динамічність і постійний розвиток бізнесового середовища постійно вимагає удосконалення методів інвентаризації.

Так, у зв'язку з впровадженням систем управління якістю і застосуванням логістичних концепцій в управлінні запасами все більш актуальною є вибіркова інвентаризація. Їх проводять при надходженні виробничих запасів з метою оцінки якості і встановлення проценту бракованих одиниць, щоб потім класифікувати постачальників за якістю їх поставок та мати доказову базу при перегляді договірних відносин між ними [33].

Інвентаризація виступає засобом та механізмом що дозволяє зафіксувати достовірність інформації про залишки майна після руйнувань внаслідок воєнних дій та відіграє ключову у збереженні контролю, правовому захисті активів підприємств та формуванні реальної картини втрат.

В умовах воєнного стану вона стає не просто процедурою бухгалтерського обліку, а стратегічним кроком управління кризою.

Інвентаризація відіграє ключову роль у фіксації наслідків руйнувань та втрат (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

Наслідки воєнних дій зафіксовані інвентаризацією

Результати інвентаризації	Наслідки воєнних дій зафіксовані інвентаризацією
1	2
Фактичне підтвердження наявності майна	Після обстрілів, бомбардувань або підриву об'єктів інвентаризація дозволяє встановити: <ul style="list-style-type: none"> • що саме залишилось у наявності, в якому стані; • які активи пошкоджені або повністю знищені; • що можливо підлягає відновленню, а що потребує списання
Формування доказової бази для списання майна	У межах чинного законодавства України не можна списати основні засоби або запаси без документального підтвердження втрати. Інвентаризаційні акти у поєднанні з довідками ДСНС, фото/відео фіксацією руйнувань, свідченнями очевидців – єдиний правовий шлях для обґрунтованого списання знищеного майна.
Забезпечення достовірності бухгалтерського обліку	Війна – час хаосу і змішаних даних. Інвентаризація: <ul style="list-style-type: none"> • відновлює облік фактичного стану активів; • дає змогу виявити розбіжності між бухгалтерськими даними та реальністю; • запобігає викривленню фінансової звітності, що критично для податкових, управлінських, страхових і судових потреб.

Продовження таблиці 2.5

1	2
Підготовка до відшкодувань, процесів, виплат до судових страхових	<p>У разі коли підприємство претендує на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • державну компенсацію втрат; • страхові відшкодування; • або готує позови до агресора (РФ) чи інших третіх сторін – інвентаризація виступає як ключове джерело доказів на підтвердження розміру шкоди. <p>Без актів інвентаризації навіть наявність фотографій руйнувань не має повноцінної юридичної сили.</p>
Відновлення контролю за активами в кризових умовах	<p>Особливо актуально для підприємств, які:</p> <ul style="list-style-type: none"> • евакуювали частину обладнання; • втратили контакт із віддаленими підрозділами; • або зазнали тимчасової втрати доступу до активів (окупація, бойові дії). <p>Проведення інвентаризації після повернення дозволяє з'ясувати, що лишилось, що вкладено, що переміщено.</p>

Результати інвентаризації дозволяють сформувати базу доказовості після руйнувань за наслідками воєнних дій. До інвентаризаційного акту у воєнних умовах додають:

- фото та відео залишків майна, стан об'єктів до та після обстрілів;
- акти МВС, ДСНС, військових адміністрацій про факт руйнування;
- письмові пояснення працівників, які були свідками руйнування або евакуації;
- акти про втрату первинних документів у наслідок бойових дій.

Все це створює комплексну доказову базу, з якою підприємство може звертатися до держорганів, суду чи страхових компаній.

Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань окремо не визначає обов'язку проведення інвентаризації після завершення бойових дій та де окупації територій [29].

Підприємства, які знаходилися на тимчасово окупованій території та підприємства, які мали (мають) місцезнаходження в районах проведення воєнних (бойових) дій у період воєнного стану або підприємства, структурні підрозділи яких розташовані на таких територіях проводять інвентаризацію у разі безпечного та безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання

та власний капітал підприємства. Інвентаризацію проводять станом на 01 число місяця, що настає за місяцем, у якому зникли перешкоди доступу до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, та відобразити результати інвентаризації в бухгалтерському обліку відповідно звітного періоду.

Керівники підприємств у разі встановлення фактів викрадення (розкрадання), нестачі, знищення (псування) майна, можуть прийняти рішення про проведення інвентаризації такого окремо визначеного майна на день встановлення таких фактів [29].

За наслідками проведеної інвентаризації буде задокументовано фактичний стан наявних активів. Користуючись таблицею 2.6 наведемо вплив воєнних дій на актив та порядок відображення в обліку операцій за наслідками воєнних дій виявлених в результаті інвентаризації.

Таблиця 2.6

Вплив воєнних дій на актив та відображення в обліку операцій за наслідками воєнних дій

Актив	Вплив воєнних дій на актив	Відображення в обліку операції за наслідками воєнних дій
Необоротні активи	<ul style="list-style-type: none"> - Знищення - Пошкодження - Втрата контролю внаслідок перебування на території бойових дій та окупованій території 	<ul style="list-style-type: none"> - Списання активу - Часткове списання / відновлення активу - Нарахування резерву / списання внаслідок невідповідності критеріям визнання активу
Запаси	<ul style="list-style-type: none"> - Знищення - Пошкодження, застарілі, уцінка - Втрачено контроль внаслідок перебування на території бойових дій та окупованій території 	<ul style="list-style-type: none"> - Списання активу - Визначення чистої вартості реалізації - Нарахування резерву на запаси, які знаходяться на окупованій території

Суб'єкт господарювання контролює економічний ресурс, якщо має теперішню спроможність керувати використанням економічного ресурсу та одержати економічні вигоди, що можуть від нього надходити.

Контроль включає в себе теперішню спроможність не давати іншим сторонам керувати використанням економічного ресурсу та одержувати економічні вигоди, що можуть від нього надходити.

На тимчасово окупованих територіях та територіях активних бойових дій відсутній контроль над активами, відповідно вони не відповідають критеріям визнання.

Методика відображення результатів інвентаризації та фіксації збитків завданих бойовими діями агресора є основою для відображення достовірності даних в обліку і прийняття справедливих рішень. Вона забезпечує системність, юридичну чистоту та прозорість процесів, що особливо важливо в умовах підвищеної відповідальності і кризового управління, зумовленого воєнними обставинами.

2.4. Формування результатів інвентаризації у звітності підприємства та напрямки її удосконалення

Фінансова звітність має формувати якісну, достовірну та порівнювану інформацію щодо фінансового стану та результатів діяльності підприємства, руху його грошових коштів, змін у складі власного капіталу, що можливо за умови її підтвердження результатами інвентаризації [6]. Відповідно до п.12 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419 [32], проведення інвентаризації активів та зобов'язань підприємства (установи, організації) обов'язкове перед складанням річної фінансової звітності.

Погоджуємось з баченням Литвиньової О.Н., яка стверджує «... якою б важкою і невдячною була б робота з виявлення реальної вартості активів і зобов'язань підприємства на кінець року, можна з впевненістю стверджувати лише одне: без її здійснення перестають працювати всі інші бухгалтерські методи й хитрощі, а аудиторський звіт перетворюється в інструкцію до механізму, що не працює» [44].

Інвентаризація здійснюється з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства. Під час її проведення перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка.

При цьому забезпечуються:

- виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів;
- установа лішку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;
- виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних і нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення;
- виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання. [37].

Основою для відображення в бухгалтерському обліку знищеного та пошкодженого майна є результати проведеної інвентаризації.

Така інвентаризація може проводитися лише, коли з'явиться можливість безпечного та безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал підприємства [32].

У річній фінансовій звітності інформація про активи, до яких неможливо забезпечити безпечний та безперешкодний доступ, та зобов'язання і власний капітал, які не можуть бути документально підтверджені у зв'язку з відсутністю доступу до відповідних первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку, відображається за даними бухгалтерського обліку.

Наведемо недоліки такого підходу:

1. Не буде дотримання мети фінансової звітності – надання інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, дохід і витрати суб'єкта господарювання, що звітує, яка є корисною для користувачів фінансової звітності при оцінюванні перспектив майбутніх чистих грошових надходжень до суб'єкта господарювання, що звітує, та при оцінюванні раціональності управління керівництвом економічними ресурсами суб'єкта господарювання.
2. Не виконуються основоположні якісні характеристики фінансової звітності – правдиве подання (повнота та нейтральність), доречність.
3. Документи бухгалтерського обліку можуть бути відсутні та потребувати

відновлення.

4. Доступ до активів на деокупованій території може бути обмежений тривалий період часу через необхідність обстеження територій на наявність вибухонебезпечних предметів Центром протимінної діяльності / Центром гуманітарного розмінування.

Необоротні активи та запаси, які відображалися в бухгалтерському обліку до введення воєнного стану та які на дату складання фінансової звітності фактично перебувають на тимчасово окупованій території або в районах проведення воєнних (бойових) дій продовжують обліковуватись у складі активів підприємства.

Підприємство має оцінити негативний вплив змін в економічному і правовому середовищі та визнати суми втрат від зменшення корисності необоротних активів до моменту настання умов доступу до активів, проведення інвентаризації та прийняття відповідно рішення щодо їх списання або відновлення корисності.

Інформація про відсутність доступу до активів та первинних документів підприємства зазначається в Примітках до фінансової звітності.

Таким чином суб'єкти господарювання повинні відображати в обліку активи до моменту проведення інвентаризації, визначення надлишків чи нестач та оформлення первинних документів на списання по її результатах [16].

У Примітках до фінансової звітності буде наведено наступну інформацію (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Розкриття інформації у примітках до фінансової звітності

Стаття	Інформація
1	2
Основні засоби	Наявність та суми обмежень на права власності, балансову вартість основних засобів, які вибули з активного використання та не класифіковані як утримувані для продажу.
Запаси	Балансову вартість запасів, відображених за чистою вартістю реалізації мінус витрати на продаж; суму запасів, визнаних як витрати протягом періоду; суму будь якого часткового списання запасів, визнану як витрати протягом періоду

Продовження таблиці 2.7

1	2
Дебіторська заборгованість	Розкриття підходів до визначення дефолту, у разі суттєвих сум відображення даних про заборгованість та нарахування резерву, віднесення до витрат
Біологічні активи	Наявність та балансову вартість біологічних активів, право володіння якими обмежене.
Збитки зменшення корисності	Події та обставини, які спричинили визнання збитку від зменшення корисності; визнану суму збитку від зменшення корисності; для окремого активу: характер активу; для одиниці, яка генерує грошові кошти: опис одиниці, яка генерує грошові кошти; чи є сума очікуваного відшкодування активу справедливою вартістю за вирахуванням витрат на вибуття, чи вартістю при використанні; основу, застосовану для оцінки справедливої вартості за вирахуванням витрат на вибуття, якщо сума очікуваного відшкодування є справедливою вартістю за вирахуванням витрат на вибуття.

У примітках до фінансової звітності необхідно вказати про причини неможливості проведення інвентаризації вартості таких активів (проведення в регіоні бойових дій). Можливо, також їхній перелік та певну інформацію щодо їхньої цілісності, якщо такі дані існують [24].

З метою вдосконалення результатів інвентаризації у звітності підприємства щодо відшкодування збитків завданих воєнними діями, доцільно сформувавши системний підхід, який забезпечить достовірність даних, юридичну силу документів та максимальні шанси на компенсацію.

За допомогою таблиці 2.8 наведемо напрямки удосконалення та надамо їх коротку характеристику.

Формування результатів інвентаризації у звітності підприємства, особливо в умовах воєнних дій, має свої особливості, які зумовлюють потребу в підвищенні точності, достовірності та юридичної обґрунтованості отриманих даних.

Основними особливостями цього процесу є необхідність оперативного та повного обліку пошкодженого або знищеного майна, залучення компетентних фахівців до проведення інвентаризації, а також обов'язкове документальне підтвердження фактів збитків із використанням фото- та відео фіксації.

Шляхи удосконалення відображення результатів інвентаризації у фінансовій звітності

Напрямок удосконалення	Характеристика напрямів удосконалення
1	2
<p style="text-align: center;">Вдосконалення організації та методики проведення інвентаризації</p>	<p>Розробити внутрішній порядок інвентаризації збитків, що відповідає вимогам законодавства (зокрема, Постанові КМУ №326 від 20.03.2022 «про затвердження Порядку збитків і шкоди, завданих Україні»).»</p>
	<p>Створити постійно діючу комісію з інвентаризації втрат, до якої залучити бухгалтерів, юристів, технічних експертів та, за можливості, представників органів місцевої влади</p>
	<p>Забезпечити фото- та відео фіксацію пошкоджень під час інвентаризації</p>
	<p>Регулярно проводити інвентаризацію майна, особливо в зонах підвищеного ризику.</p>
<p style="text-align: center;">Вдосконалення документального супроводу</p>	<p>Розробити уніфіковані акти про пошкодження / знищення майна, що містять:</p> <ul style="list-style-type: none"> - точний опис об'єктів; - оцінку збитків; - фотоматеріали; - посилання на документи права власності.
	<p>Забезпечити належне оформлення актів із підписами членів комісії та, за можливості, представників державних органів (ДСНС, поліції, військових адміністрацій).</p>
	<p>Архівувати та зберігати усі первинні документи, що підтверджують попередній стан майна (технічна документація, договори, акти попередніх інвентаризацій).</p>
<p style="text-align: center;">Впровадження сучасних технологічних рішень</p>	<p>Використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для обліку пошкодженого та знищеного майна.</p>
	<p>Інтегрувати дані інвентаризації з бухгалтерськими системами для автоматизованого формування звітності.</p>
	<p>За можливості, застосовувати геопросторові системи (ГПС) для фіксації розташування пошкоджених об'єктів.</p>
<p style="text-align: center;">Покращення аналітики та звітності</p>	<p>Розробити аналітичні звіти, що демонструють структуру та динаміку втрат підприємства.</p>
	<p>Включати у фінансову звітність розширену інформацію про втрати з розбивкою за видами майна та характером пошкоджень</p>
	<p>Підготувати окремі пакети документів для подання до:</p> <ul style="list-style-type: none"> - місцевих військових адміністрацій; - Міжнародного кримінального суду (у разі потреби); - Фондів чи програм міжнародної допомоги; - Страхових компаній (якщо майно було застраховане).

Продовження таблиці 2.8

1	2
Співпраця з державними та міжнародними структурами	Брати участь у державних програмах компенсації;
	Реєструвати збитки у відповідних державних реєстрах, зокрема через платформу «Є Відновлення»
	Взаємодіяти з міжнародними експертними комісіями та донорами
Підвищення кваліфікації персоналу	Проводити навчання для відповідальних осіб щодо: <ul style="list-style-type: none"> - Порядку оформлення інвентаризації; - Актуального законодавства з відшкодування збитків; - Міжнародних стандартів обліку втрат.

Існуючі підходи до інвентаризації, як елементу методу обліку та контролю потребують вдосконалення для забезпечення ефективного відображення її результатів у фінансовій та інших формах звітності підприємства. Основними напрямками удосконалення є:

- Розробка та впровадження чітких внутрішніх регламентів щодо проведення інвентаризації та оформлення її результатів;
- Підвищення кваліфікації працівників, відповідальних за облік та фіксацію пошкоджень;
- Застосування сучасних інформаційних систем для автоматизації процесів інвентаризації;
- Активна взаємодія з державними органами, фондами та міжнародними структурами для забезпечення юридичної сили документів і подальшого відшкодування збитків.

Системний підхід до організації та вдосконалення інвентаризації забезпечить підприємству не лише достовірне відображення втрат у звітності, а й створить міцну доказову базу для отримання компенсацій за завдані збитки.

Висновки до розділу 2

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «ПРЕМІУМ-ТРАЄРС» виступає базою дослідження та керується у своїй діяльності законодавчою базою України. Предметом діяльності його є здійснення всіх видів діяльності (означених його статутом) для задоволення суспільних потреб в його послугах, продукції та реалізації на базі одержаних прибутків. В цілому діяльність підприємства є

прибутковою, та має тенденцію до покращення результатів своєї діяльності.

2. Наказ про облікову політику підприємства, який є ключовим внутрішнім нормативним документом підприємства, який визначає правила, методи та принципи ведення бухгалтерського обліку відповідно до законодавства України. Внесено пропозиції щодо доповнення Наказу про облікову політику умовами, що визначають особливості проведення інвентаризації підприємства, вказавши об'єкти інвентаризації, дати проведення обов'язкової інвентаризації (перед складанням фінансової звітності), склад постійної інвентаризаційної комісії, тощо).

3. Вказано на особливості проведення інвентаризації активів, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях чи зоні ведення бойових дій, за умови гарантованого безпечного вільного доступу до активів. Запропоновано внести доповнення до окремих розділі облікової політики.

Для ефективного відображення збитків, завданих воєнними діями, у звітності підприємства необхідно удосконалити процес організації та порядок проведення інвентаризації, зокрема: належне документування результатів, використання сучасних технологій для фіксації завданих збитків воєнними діями, співпраця з державним органами влади, підготовка персоналу. Такий підхід дозволить підприємству обґрунтовано заявляти про втрати та підвищить шанси на відшкодування.

4. Результати інвентаризації є важливим джерелом для коригування даних бухгалтерського обліку спрямованих на відображення реального стану активів та формування достовірної фінансової звітності. Їх правильне оформлення та відображення забезпечує прозорість, підзвітність та відповідність вимогам законодавства. Удосконалення цього процесу можливе за умови цифровізації документів, використання аналітичних інструментів та адаптацію процедур до специфіки діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 3

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВІДШКОДУВАННЯМ ЗАВДАНИХ ЗБИТКІВ ВОЄННИМИ ДІЯМИ

3.1. Завдання, функції, порядок та прийоми проведення інвентаризації активів підприємства

В умовах воєнного стану проведення інвентаризації набуває особливого значення для забезпечення контролю за збереженням майна підприємств, установ та організацій. З огляду на складну без пекову ситуацію. Ризики втрати, пошкодження чи знищення активів суттєво зростають, що вимагає системного обліку та перевірки їх наявності й стану.

Інвентаризація в умовах воєнного стану є не лише обов'язковою процедурою в обліковій системі, а й важливим інструментом управління ризиками, захисту активів та документального підтвердження реального стану ресурсів підприємства.

Мінфін у листі від 10.10.2022 №41010-06-62/23254 рекомендує використовувати Перелік територіальних громад, що розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокування) станом на 23 вересня 2022 року, затверджено наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 25.04.2022 №75 [26].

Під час проведення інвентаризації необхідно дотримуватись наступних принципів: несподіваність, об'єктивність, точність, безперервність.

Основними завданнями інвентаризації є:

- виявлення фактичної наявності основних засобів, матеріальних цінностей, бланків суворого обліку, грошових коштів в касах, на реєстраційних, спеціальних рахунках, валютних та поточних рахунках;
- виявлення матеріальних цінностей, що не використовуються;
- дотримання умов та правил зберігання матеріальних цінностей і грошових коштів, а також правил утримання та експлуатації основних засобів;

- перевірка реальної вартості облікованих на балансі матеріальних цінностей, сум дебіторської та кредиторської заборгованості, зокрема такої, строк позовної давності якої минув, а також перевірка інших статей балансу [12].

Інвентаризація є важливим елементом системи внутрішнього контролю підприємства та виконує наступні завдання, що забезпечують контрольні функції обліку:

- перевірка фактичної наявності активів та зобов'язань, для виявлення розбіжностей між даними обліку та фактичним станом майна підприємства;

- забезпечення достовірності фінансової звітності, для гарантування відповідності облікової інформації реальному стану активів та зобов'язань;

- виявлення нестач, надлишків, пошкоджень та зношеності активів, сприяє оперативному виявленню порушень та недоліків, а також визначенню їх причин та винуватців;

- підвищення ефективності управління активами, дозволяє актуалізувати інформацію щодо використання активів і своєчасно схвалювати управлінські рішення щодо їх модернізації, ремонту чи списання;

- попередження зловживань і махінацій, забезпечується завдяки підсилению контрольної функції обліку щодо наявності та використання матеріальних цінностей;

- оцінка стану активів, дозволяє отримати об'єктивну інформацію про технічний стан, збереження та придатність для експлуатації активів.

Інвентаризація виконує наступні функції, які мають позитивний вплив на об'єктивність інформаційних потоків як для внутрішнього використання менеджерами різних рівнів управління, так і формування фінансової звітності для зовнішніх користувачів.

Серед них доцільно виокремити наступні:

1) Контрольна функція – спрямована на забезпечення реальної картини стану активів підприємства, виявлення відхилень, порушень або нестач;

2) Інформаційна функція – забезпечення керівництва та інших зацікавлених осіб об'єктивною інформацією щодо активів і зобов'язань;

3) Функція збереження – спрямована на попередження псування, втрат,

крадіжок або неефективного використання активів⁴

4) Аналітична функція – слугує основою для аналізу ефективності використання активів та подальшого планування господарської діяльності;

5) Юридична функція – є доказовою базою у випадках суперечок, судових процесів або претензій, зокрема щодо матеріальної відповідальності працівників.

Основні вимоги щодо створення та функціонування інвентаризаційної комісії визначені такими нормативно-правовими актами:

- Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;

- Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженим наказом Мінфіну України № 879 (у редакції з урахуванням останніх змін);

- Інструкціями та внутрішніми положеннями підприємств, розробленими на підставі зазначених нормативних актів.

Для безпосереднього проведення інвентаризації керівниками підприємства створюються постійно діючі або робочі інвентаризаційні комісії, до складу яких входять досвідчені фахівці, які добре знають об'єкт інвентаризації.

Основна функція постійно діючих інвентаризаційних комісій полягає в організаційному керівництві інвентаризаційною роботою та контролю за збереженням матеріальних засобів підприємства.

Робочі інвентаризаційні комісії забезпечують наступні функції:

- проведення інвентаризації активів підприємства;

- своєчасність і якість проведення інвентаризації активів підприємства та визначення їх результатів, які мають бути зафіксовані у протоколі інвентаризаційної комісії.

Обов'язки, права та відповідальність інвентаризаційних комісій наведено в додатку Н1.

Якість проведення інвентаризації робочими інвентаризаційними комісіями перевіряє постійно діюча інвентаризаційна комісія, використовуючи контрольні перевірки.

Перед проведенням інвентаризації, на вимогу інвентаризаційної комісії, матеріально відповідальна особа складає звіт про наявність матеріальних

цінностей на складі та дає розписку, про те, що всі матеріальні цінності оприбутковано, або належним чином списано (додаток О).

При проведенні інвентаризації застосовується сукупність методичних прийомів, які забезпечують її об'єктивність, повноту та достовірність (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Перелік основних методичних прийомів, що використовуються при проведенні інвентаризації

Назва прийому 1	Характеристика 2
Суцільний огляд	Суцільна перевірка всіх об'єктів інвентаризації без винятку. Застосовується для перевірки матеріальних цінностей, грошових коштів, документів, тощо
Вибірковий огляд	Перевірка певної частини активів, якщо попередній контроль показав високу ймовірність відсутності порушень або за умов значного обсягу активів
Натуральний огляд	Фактичний підрахунок даних із даними первинних документів та бухгалтерського обліку. Дає змогу виявити помилки чи невідповідності документації.
Документальна перевірка	Зіставлення фактичних даних із даними первинних документів та бухгалтерського обліку. Дає змогу виявити помилки чи невідповідності документації
Зворотна перевірка	Перевірка інформації, отриманої за документами, шляхом підтвердження її постачальників, покупців або третіх осіб (актуально для дебіторської заборгованості)
Контрольне зважування або перерахунок	Застосовується для підтвердження точності попередньої перевірки. Особливо при виявленні розбіжностей чи сумнівів щодо об'єктивності результатів
Фотографування чи відеофіксація	Використання технічних засобів фіксації для підтвердження стану, кількості чи якості активів (актуально при великих об'ємах або конфліктних ситуаціях)
Експертна оцінка	Залучення спеціалістів для оцінки технічного стану, вартості чи придатності активів, особливо у разі сумнівів їх ринкової вартості чи зносу.

Інвентаризація є одним із важливих елементів методу бухгалтерського обліку, оскільки за її результатами керівництво підприємства має можливість отримати достовірну інформацію про стан майна та зобов'язань.

Відповідно до діючого законодавства, за умови виявлених нестач, комісія може залучати незалежних оцінювачів, особливо якщо йдеться про:

- основні засоби високої вартості;
- складні об'єкти інтелектуальної власності;

- активи, які мають спеціальні ринкові характеристики.

При визначенні розміру матеріального збитку, комісія виконуватиме такі функції (таблиця 3.2)

Таблиця 3.2

Основні функції комісії щодо визначення матеріального збитку

Функція 1	Суть виконання 2
Проведення фактичної перевірки	Фіксація кількості, стану, збереженості активів шляхом огляду, зважування, підрахунку, обмірювання тощо.
Оцінка майна, що зазнало втрат	Визначення вартості відсутніх, пошкоджених, зіпсованих або втрачених активів із залученням експертів, якщо це необхідно.
Встановлення причин нестачі чи псування	Збір пояснень матеріально відповідальних осіб, аналіз супровідних документів, дослідження можливих обставин втрати активів.
Визначення розміру матеріального збитку	Розрахунок суми збитку на підставі нормативних документів, облікових даних і ринкової (відновної) вартості активів
Підготовка офіційних документів	Складання актів, звітів, протоколів щодо виявленого збитку, що є підставою для подальших дій керівництва підприємства
Формування пропозицій керівництву	Надання рекомендацій щодо стягнення збитків, притягнення винних осіб до відповідальності або списання активів у встановленому порядку.
Участь у суперечливих ситуаціях	Якщо працівники не погоджуються з висновками, комісія зобов'язана повторно розглянути ситуацію, залучити додаткові пояснення або призначити експертизу.

Визначення розміру матеріального збитку за результатами інвентаризації є колективною, документально підтвердженою процедурою. Інвентаризаційна комісія або оціночна група відіграє ключову роль у забезпеченні об'єктивності процесу, законності розрахунків та подальшого притягнення винних до відповідальності. Без участі комісії будь-які рішення щодо виявленого збитку можуть бути оскаржені або визнані недійсними в судовому чи адміністративному порядку.

Однак варто зазначити, що в умовах воєнного стану існують певні складності щодо проведення інвентаризації, зокрема:

1) наявність об'єктивних обмежень:

- неможливість фізичного доступу до окремих об'єктів (окуповані території, зони бойових дій);

- ризик для життя працівників підприємства, що є членами інвентаризаційної комісії.

З метою проведення інвентаризації та надання об'єктивних даних щодо активів таких підприємств доцільно використовувати альтернативні засоби фіксації – фото/відео, дрони, супутникові знімки, а також письмові пояснення відповідальних осіб.

2) часткове ведення обліку дистанційно, оскільки у випадку релокації підприємства або переходу на віддалений режим роботи частина документації ведеться онлайн.

Для забезпечення об'єктивності даних доцільно організувати цифрову інвентаризацію, зокрема перевірку облікових записів, накладних, актів прийому-передачі в електронному вигляді.

3) проведення позапланових інвентаризацій. В умовах воєнного стану інвентаризація майна і є позаплановою, оскільки її проводять за умови:

- евакуації підприємства;
- втрати доступу до складських приміщень;
- проходження військових дій поблизу майна, що інвентаризується;
- зміни у керівництві чи структурі підприємства [23].

4) спрощений документальний супровід. Міністерство фінансів України дозволяє гнучкий підхід у формуванні документів за відсутності типових форм.

За таких умов дозволяється зафіксувати факт проведення інвентаризації в довільній формі з обов'язковим зазначенням осіб, мети, результатів та обмежень.

3.2. Методика контролю розрахунків за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями

Контроль розрахунків за відшкодуванням збитків, спричинених воєнними діями, - це система заходів, спрямованих на перевірку достовірності, повноти, правомірності та документальної обґрунтованості суми збитків, що заявляються

до компенсації, а також контроль за фактом отримання компенсації від відповідних джерел (державних чи міжнародних).

Першочергово розглянемо методику проведення інвентаризації в її класичному сприйнятті, оскільки досліджуване нами підприємство знаходиться на території м. Києва, а даліше зупинимось на особливостях проведення інвентаризації майна підприємств, що зазнали збитків у наслідок воєнних дій.

Сучасне визначення інвентаризації базується на сутнісному означенні її як спосіб перевірки в натурі активів та зобов'язань шляхом застосування методичних прийомів (перерахунку, зважування, обміру, оцінки, співставлення, спостереження тощо. Деякі спеціалісти вважають, що інвентаризація є окремим методом контролю за станом активів і зобов'язань підприємства, бо вона виникла раніше, ніж з'явився «Трактат про рахунки і записи» Луки Пачолі. В будь-якому разі сьогодні облік не уявити без інвентаризації, як і без плану рахунків. Саме інвентаризація допомагає обліку виконувати функцію контролю [33].

На думку Максименко І.Я., Зорі О.П. та Горлачова Г.Р. «інвентаризація – це перевірка наявності майна організації та стану її фінансових зобов'язань на певну дату шляхом зіставлення фактичних даних з даними бухгалтерського обліку. Інвентаризація повинна проводитися, і її результати оформляються зі строгим дотриманням вимог закону, у зв'язку з їх значними наслідками. Головна причина проведення інвентаризації – це не тільки виконання норм законодавства з боку керівників та власників бізнесу, а їхнє серйозне відношення до своєї справи, розуміння, що на їх підприємствах повинен бути реальний та ефективний контроль та облік. Інвентаризація – одна з найефективніших процедур обліку та контролю майна, фінансових та нематеріальних активів підприємства» [18].

Документування результатів інвентаризації, відповідно до Положення № 879 [22] відбувається в типових формах описів, актів та звіряльних відомостей визначених Положенням №88 [28].

Ковенко М. вважає, що інвентаризаційний опис (додатки 3,31,32) повинен виконувати три суттєві завдання:

1) письмово відображати наявність майна і зобов'язань підприємства на визначену дату, а також розширити функції поточного контролю;

2) утворювати підставу для виведення залишків майна і зобов'язань підприємства на збірних рахунках, на якій формуються статті балансу;

3) сприяти розкриттю і коригуванню помилок обліку, а також усуненню недостатньої ретельності обліку і можливих недобросовісних дій працівників бухгалтерії [13].

В інвентаризаційних описах активи відображають за найменуваннями в кількісних одиницях виміру, прийнятих в обліку, з можливим виділенням за субрахунками та номенклатурою, окремо за:

- місцезнаходженням таких цінностей;
- особами, відповідальними за їх зберігання.

На кожній сторінці інвентаризаційного опису зазначають словами число порядкових номерів активів і загальну кількість в натуральних вимірниках усіх активів, записаних на цій сторінці, незалежно від того, в яких одиницях виміру (штуках, метрах, кілограмах, тощо) вони відображені [18].

За результатами інвентаризації, оформлені інвентаризаційні описи підписуються всіма членами інвентаризаційної комісії / відповідальними особами. Матеріально-відповідальні особи надають розписку, про те, що активи перевірені і претензій до роботи комісії немає і відповідні активи приймають на зберігання. Після підписання інвентаризаційних описів, вони передаються для опрацювання в бухгалтерську службу підприємства [17].

Акт – це документ, який складається групою осіб (переважно комісією), який підтверджує встановлені ними факти та події. Акти складаються за результатами інвентаризації (додатки Л, Л1).

Акти інвентаризації заповнюються з урахуванням об'єктів інвентаризації. При цьому мають бути забезпечені їх ідентифікація та порівнянність з даними бухобліку [18].

Після закінчення інвентаризації інвентаризаційні описи та акти інвентаризації підписують усі члени інвентаризаційної комісії (робочої інвентаризаційної комісії) і матеріально відповідальні особи [18].

Звіряльна відомість формується працівниками бухгалтерії та дає підстави порівняти дані обліку, про наявність існуючих матеріальних цінностей на

підприємстві з фактичними даними, які підтверджується інвентаризаційною комісією за даними інвентаризаційного опису.

Своєчасне виявлення причин і обставин виникнення нестач, розтрат і крадіжок за результатами інвентаризації має велике значення та впливає на прийняття відповідних рішень.

В мирний час основні причини виникнення матеріальної шкоди наведено на рис. 3.1.

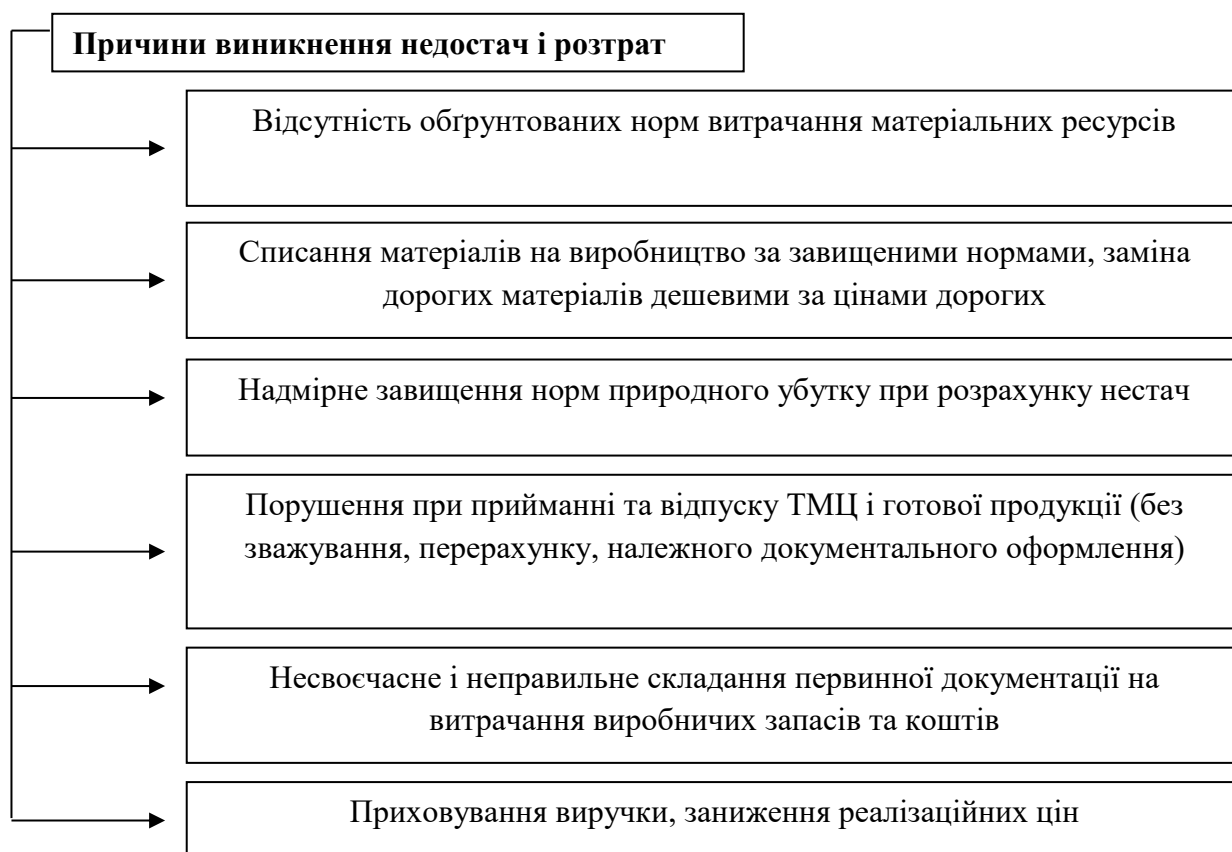

Рис. 3.1. Основні причини виникнення матеріальної шкоди.

Для покладання на працівника матеріальної відповідальності за збиток необхідно довести наявність прямої дійсної шкоди за умови, якщо таку шкоду завдано підприємству протиправними діями працівника.

Раціональна організація внутрішньогосподарського контролю за станом розрахунків сприяє зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, підвищенню відповідальності за правильність і своєчасність платежів, виконанню договірних зобов'язань, поліпшенню фінансового стану. Особлива відповідальність за правильність та своєчасність розрахунків покладається на

керівництво підприємства та бухгалтерську службу, які зобов'язанні забезпечити систематичний контроль за виконанням та сплатою заборгованості, в т. ч. щодо відшкодування завданих збитків за результатами інвентаризації.

При доведенні вини і використанні даних про причини та винуватців у виникненні матеріальної шкоди склалося два підходи, заснованих на різних принципах: принципі завданої шкоди та принципі вини.

Вина, відповідно до функції, яку вона виконує у структурі правопорушення, визначається як психологічне відношення особи до вчиненої протидії чи бездіяльності та її можливих наслідків.

Докази вини мають свою специфіку (рис 3.2).

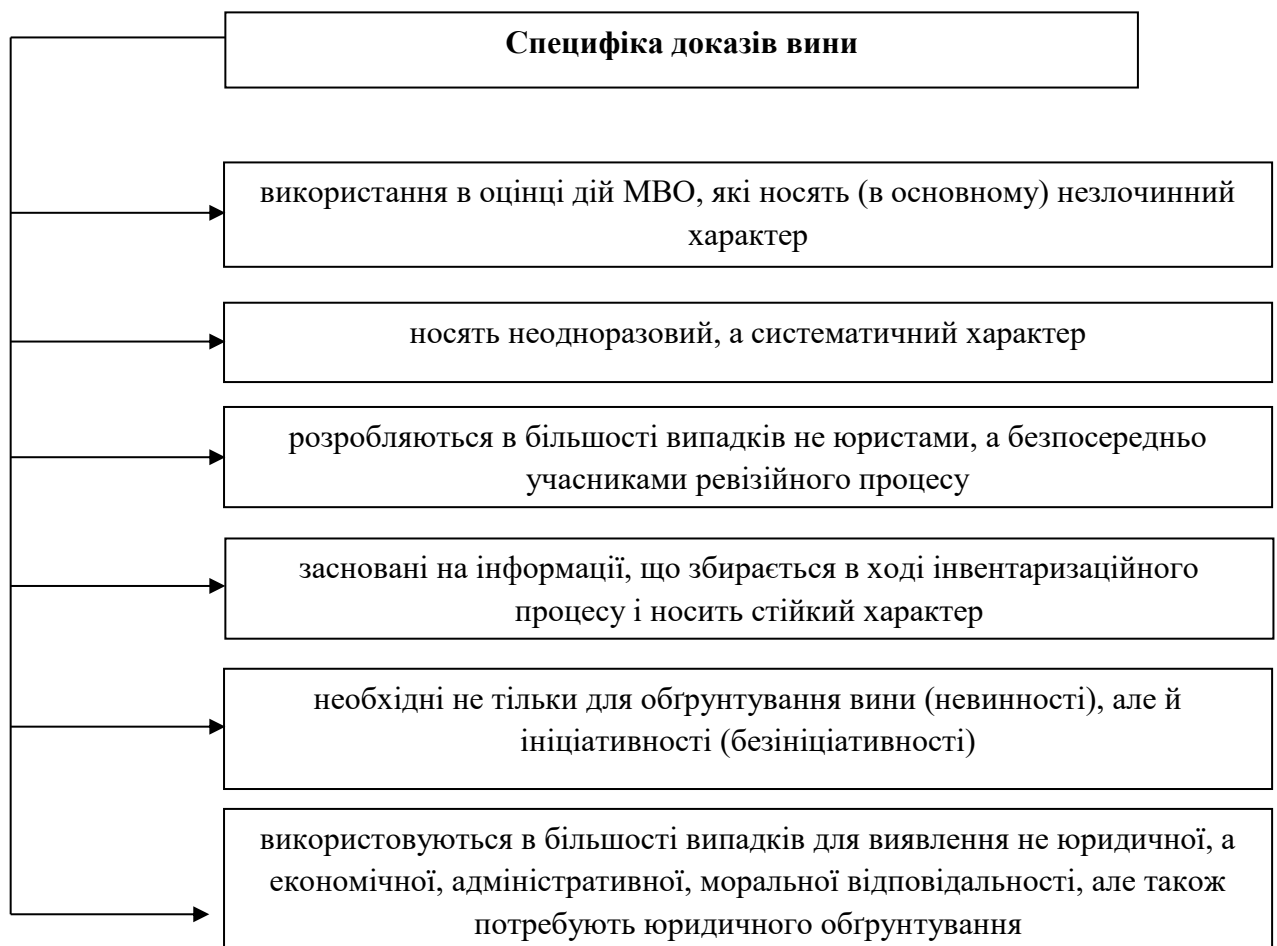

Рис. 3.2. Специфічні риси доказу вини

Важливу роль у реалізації принципу вини відіграє інвентаризаційна робота, як засіб контролю діяльності матеріально-відповідальної особи, в процесі якої формується інформація для визначення вини. Відсутність інформації про

діяльність матеріально-відповідальної особи призводить до того, що підставою для виникнення економічно-адміністративної, моральної відповідальності слугує в багатьох випадках адміністративне, вольове рішення керівництва підприємства, тобто вина при відсутності необхідної інформації часто нав'язується, а не обґрунтовується.

Принцип вини передбачає оцінку дій матеріально-відповідальних осіб в конкретних господарських ситуаціях і полягає у визначенні і доведенні вини (непричетності), ініціативності (безініціативності) в процесі аналізу результатів інвентаризації. Реалізація цього принципу передбачає не тільки оцінку дій матеріально-відповідальних осіб, на діяльність яких безпосередньо впливають наслідки відхилень.

Реалізація принципу вини передбачає встановлення зв'язку кінцевого результату інвентаризаційного процесу з діяльністю або бездіяльністю конкретних матеріально-відповідальних осіб, значно підвищує ефективність господарського контролю і управління, але потребує зміни підходу до формування первинної інформації підприємства, розвитку форм первинного контролю та аналізу, а також досконалого юридичного забезпечення обліку і контролю.

Законодавством передбачено два види матеріальної відповідальності працівників за завдану шкоду: обмежена і повна.

Обмежена матеріальна відповідальність передбачає обов'язкове відшкодування заподіяної шкоди в розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше середньомісячної зарплати працівника. Вона застосовується у тих випадках, коли законом не встановлена інша межа відповідальності.

Обмежена матеріальна відповідальність може бути покладена на працівників та керівників лише при наявності певних дій та передумов (рис. 3.3).

Визначення розміру матеріального збитку за результатами інвентаризації є одним із ключових етапів завершення процедури перевірки фактичної наявності активів підприємства. Це дозволяє не лише встановити суму збитків, а й ініціювати процедуру відшкодування та притягнення винних осіб до відповідальності.

Розрахунки за відшкодуванням матеріального збитку визначають на основі

даних рахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків», на якому ведеться облік розрахунків за відшкодуванням підприємству завданих збитків у результаті нестач і втрат від псування цінностей, нестач та розкрадання матеріальних цінностей, якщо винуватця не виявлено. По кожному особовому рахунку встановлюють своєчасність та повноту записів по нарахуванню і утриманню матеріального збитку відповідно до первинних документів, наказів, розпоряджень, матеріалів інвентаризації та ін.. Особливо уважно вивчають матеріали інвентаризації, повноту віднесення нестач і псування продукції та матеріальних цінностей на рахунок 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей», а потім списання їх з вини матеріально-відповідальних осіб.

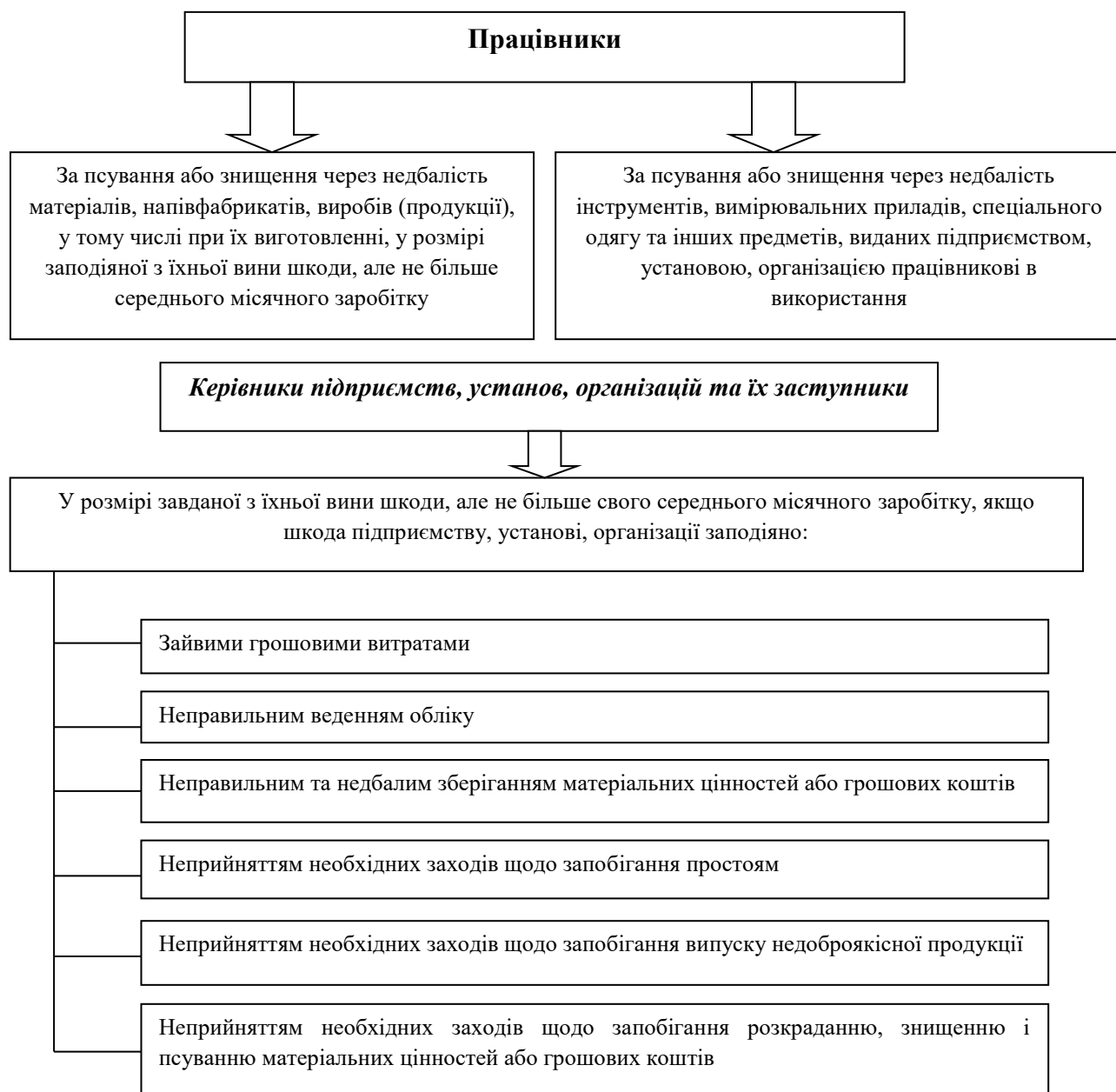

Рис. 3.3. Особи, які несуть обмежену матеріальну відповідальність

В процесі інвентаризації матеріальних цінностей підприємства можуть бути виявлені як їх нестачі так і лишки.

Виявивши нестачу основних засобів, їх списують із матеріально-відповідальної особи за балансовою (залишковою) вартістю і відображають дану нестачу на рахунку 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей». Одночасно суму заподіяної шкоди записують на за балансовий рахунок 072 «Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей», де вона значиться до вирішення питання про винуватця виявленої нестачі. Якщо встановлена винна особа, суму нестачі списують із за балансового рахунка 072 «Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей». Одночасно показують дебіторську заборгованість винної особи на рахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» та дохід на суму реальних збитків підприємства на рахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів». Порядок відображення нестач на підприємстві в системі бухгалтерських рахунків наведено в додатках П і П1. Виявлені надлишки повинні бути оприбутковані на відповідних рахунках з віднесенням на доходи (додаток П)

Відображення результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку є досить важливим моментом в проведенні даного виду перевірки. Це пояснюється тим, що лише завдяки системі облікових регістрів можна об'єктивно відобразити стан матеріальних цінностей та розрахунків підприємства, що визначено в процесі проведення їх інвентаризаційної перевірки.

В умовах широкомасштабної агресії проти України та відповідно до чинного законодавства фізичні та юридичні особи мають право звернутися за компенсацією збитків, завданих:

- знищенням або пошкодженням майна;
- втратою активів;
- перериванням господарської діяльності;
- іншими прямими та непрямими збитками.

Така процедура потребує чіткої методики контролю для запобігання зловживанням, дублюванню вимог та підтвердження реальності заявлених сум з використанням спеціальних методичних прийомів, зокрема:

- залучення незалежних оцінювачів – є обов'язковим для складних об'єктів, основних засобів високої вартості, будівель, тощо;

- фіксація збитків із залученням правоохоронних або військових органів – для додаткового юридичного захисту права на компенсацію;
- використання реєстрів пошкодженого та знищеного майна, створених на рівні держави;
- контроль за дублюванням вимог – недопущення подання на компенсацію одних і тих самих збитків за різними каналами або програмами.

Колектив авторів В.С. Литвиненко, Т.О. Гуренко, С.І. Деревянко та О.М. Бурдим зазначають, що у Положенні про інвентаризацію активів і зобов'язань не визначено, який має бути порядок дій при отриманні доступу до підприємств, які знаходилися в окупації або на території бойових дій. Часто такі підприємства весь або певний період окупації й військових дій не функціонують, із працівниками розриваються трудові договори, за надходженням і витрачанням активів неможливо забезпечити належний контроль, відбувається знищення, псування та крадіжки майна. [17]. Автори визначають наступні етапи проведення інвентаризації за таких умов (рис. 3.4).

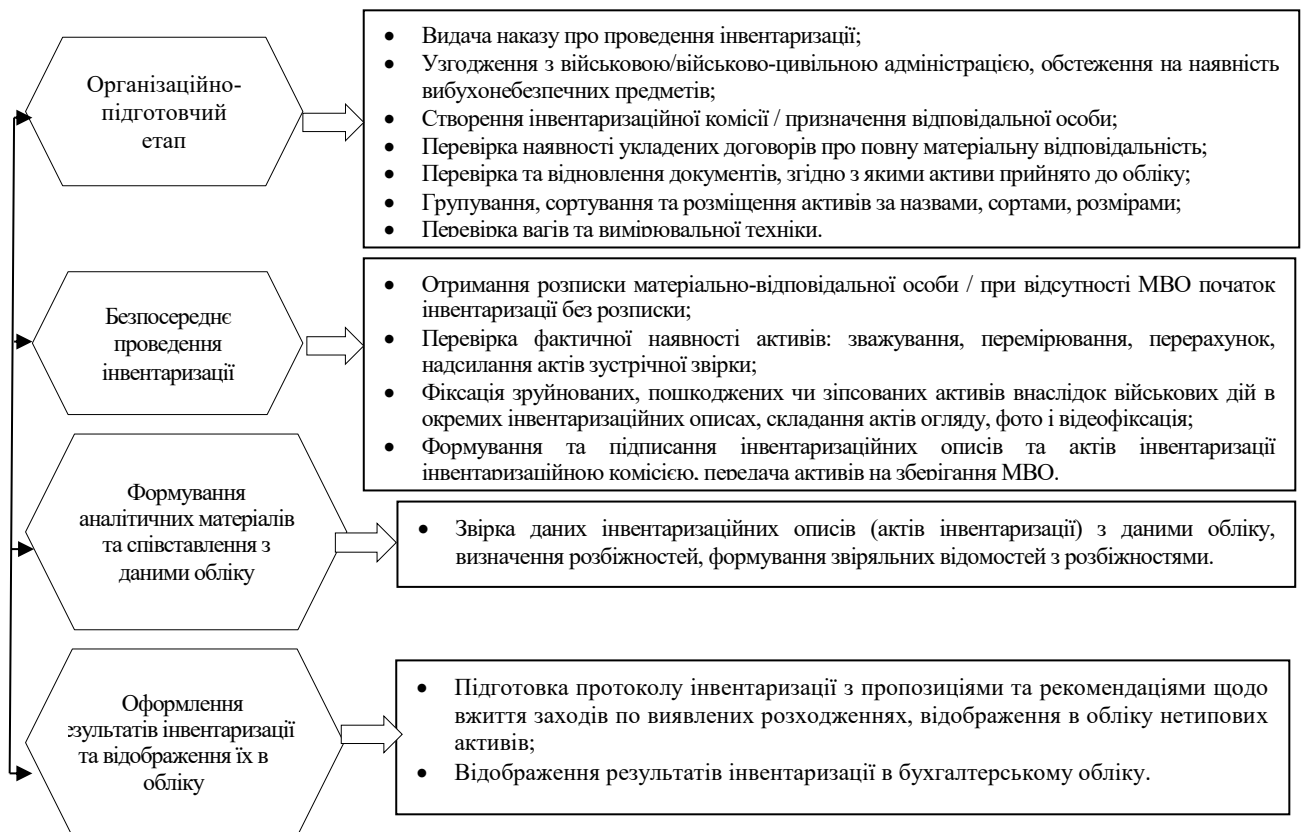

Рис. 3.4. Етапи проведення інвентаризації при відновленні діяльності підприємств в умовах воєнного стану [17]

Методика визначення шкоди та обсягів збитків, завданих підприємствам,

установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження майна у зв'язку із збройною агресією російської федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затверджена наказом Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18.10.2022 №3904/1223.

Основні етапи методики контролю розрахунків за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Характеристика етапів методики контролю розрахунків за відшкодуванням збитків завданих воєнними діями

Етапи	Назва етапу	Характеристика методичних прийомів	Контрольний акцент
1	2	3	4
Етап 1	Первинний аналіз та підготовка документів	<p>На цьому етапі перевіряється:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність належним чином оформленого акту обстеження та фіксації збитків, який складається відповідно до стандартів, затверджених КМУ, місцевими органами чи іншими уповноваженими структурами; - фотоматеріали, відео фіксацію, висновки експертів, що підтверджують факт знищення або пошкодження майна; - первинні бухгалтерські документи, що підтверджують право власності або користування майном (договори, накладні, свідоцтва тощо); - дані бухгалтерського обліку щодо облікової вартості активів, їх амортизації, залишкової вартості тощо. 	Відповідність документів формальним вимогам законодавства, актуальність даних, наявність підписів уповноважених осіб.
Етап 2	Перевірка правильності та обґрунтованості розрахунків	<p>Контролю підлягають:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правильність визначення вартості знищених або пошкоджених об'єктів; - використання актуальних джерел інформації про ринкові ціни (довідки ТТП, спеціалізованих органів, незалежних оцінювачів); - наявність обґрунтованих розрахунків щодо: <ul style="list-style-type: none"> - повної втрати вартості активів; - часткової втрати (з урахуванням залишкової вартості або придатних залишків); - витрат на демонтаж, утилізацію або ліквідацію наслідків пошкодження; - непрямих збитків, якщо це передбачено законодавством (наприклад, упущена вигода). 	Відповідність методики оцінки чинним нормативам, правильність арифметичних розрахунків, відсутність завищення вартості збитків.

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4
Етап 3	Зіставлення з даними бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Контролюється: - відповідність інформації про активи, що зазнали збитків, даним бухгалтерського обліку; - наявність їх на балансі підприємства на дату воєнних подій; - коректність списання зруйнованого або пошкодженого майна з балансу (якщо таке вже здійснено); - узгодженість показників фінансової звітності після відображення збитків.	Відсутність розбіжностей між даними інвентаризації, бухгалтерського обліку за розрахунками відображення збитків
Етап 4	Контроль за процедурою подання заяви на відшкодування	Перевіряється: - дотримання строків подання заяви на компенсацію; - надання повного пакету необхідних документів відповідно до вимог державних або міжнародних програм компенсації; - наявність підтвердження реєстрації заяви у відповідних державних органах (ЦНАП, обласні чи місцеві адміністрації, Фонд відновлення України, тощо)	Відповідність дотримання пакету документів та строків їх подання
Етап 5	Контроль за фактичним надходженням компенсації	Контролю підлягають: - документальне підтвердження надходження коштів (виписки банків, платіжні документи); - правильність бухгалтерського обліку отриманої компенсації (відображення у складі доходів або як окремої компенсації за збитки); - цільове використання отриманих коштів (за потреби – контроль за їх витрачанням на відновлення майна або відшкодування втрат).	Відповідність цільового використання отриманих коштів компенсації витрат

Оцінка збитків здійснюється:

- проведенням незалежної оцінки збитків;
- проведенням судової експертизи (експертного дослідження).

Дата оцінки встановлюється в завданні на проведення оцінки збитків (договорі на проведення оцінки збитків).

Звіт про оцінку збитків оформляється в електронній формі та у паперовій формі (за необхідності).

Для подання позовів до міжнародних судових інстанцій складається повна форма звіту про оцінку збитків, який повинен відповідати міжнародним стандартам оцінки або загальновизнаним у світі стандартам, у випадку, якщо їх застосування вимагається відповідною міжнародною судовою інстанцією.

Інформаційними джерелами, що застосуються для визначення збитків завданих війною є:

- результати огляду об'єкта оцінки, що здійснений, зокрема із використанням технічних засобів та інформаційних джерел (фотоматеріали, відеоматеріали, дані дистанційного зондування Землі та їх похідні продукти, аналітика соціальних мереж, існуюча публічна інформація та інше);

- ринкові дані, які застосовуються під час проведення оцінки збитків: інформація про угоди купівлі-продажу подібного до об'єкта оцінки майна, ринкові ціни на подібне майно тощо;

- інформація з інших активів (звітів, висновків експертів), складених за результатами оцінки збитків;

- інші інформаційні джерела, які можуть бути застосовані під час оцінки збитків.

Під час оцінки (визначення розміру) збитків необхідним є отримання визначеного законодавством документа, який підтверджує, що втрата, руйнування або знищення майна відбулося внаслідок збройної агресії.

До документів, які підтверджують, що втрата, руйнування або знищення майна відбулося внаслідок збройної агресії відносяться:

- акт про пожежу;
- акт на виконання робіт з очищення місцевості від вибухонебезпечних предметів розмінування;

- витяг з єдиного реєстру досудових розслідувань;

- документи, які фіксують пошкодження, руйнування, знищення або втрату майна, складені уповноваженими органами (комісіями);

- звіт про обстеження (акт обстеження), складений особами визначеними Порядком проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 р. №257 (зі змінами та доповненнями);

- акти обстеження пошкодження, руйнування, знищення або втрату майна, складені експертами Торгово-промислової Палати України, фахівцями, експертами, суб'єктами оціночної діяльності;

- протокол огляду місця події складений органом досудового розслідування, прокурором, ознайомлення з яким здійснюється в порядку, установленому Кримінальним процесуальним кодексом України;

- реєстровані дані Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації;

- інше.

Перераховані документи виступають доказовою базою та інформаційним джерелом для забезпечення контрольних процедур за відшкодуванням завданих збитків воєнними діями.

Проведення інвентаризації дозволяє забезпечити достовірний стан та оцінку майна у фінансовій звітності підприємства, а також сформуванню доказової бази, що є юридичною основою для фіксування збитків отриманих внаслідок військових дій завданих російською федерацією для подачі позовів у міжнародну правову систему.

3.3. Узагальнення результатів контролю та прийняття управлінських рішень за результатами інвентаризації активів та завданих збитків воєнними діями

Управлінський персонал підприємства, з метою отримання достовірної, своєчасної та неупередженої інформації про стан майна на підприємстві використовує систему внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль – самостійна функція управління, яка виступає засобом налагодження зворотних зв'язків, завдяки чому управлінський персонал підприємства чітко простежує хід виконання прийнятих ним рішень. Це дає змогу своєчасно реагувати на відхилення в роботі підконтрольних центрів відповідальності від заданої мети щоб, відповідно, корегувати їх діяльність [5].

В умовах воєнного стану, збройної агресії або інших надзвичайних ситуацій питання інвентаризації активів та фіксації завданих збитків набуває особливого значення. Це важливий етап контролю. Який забезпечує ефективну інформацію

для прийняття ефективних управлінських рішень, мінімізації ризиків та планування подальших дій підприємства чи організації.

Інвентаризація активів та збитків завданих воєнними діями рф має на меті:

- виявлення фактичної наявності та стану матеріальних, нематеріальних активів і фінансових ресурсів;
- фіксація знищених, пошкоджених та втрачених активів;
- встановлення масштабів матеріальних збитків, прямих або опосередкованих втрат;
- документальне підтвердження фактів руйнувань для подальшого подання заяв до страхових компаній, державних органів, міжнародних організацій або судових інстанцій;
- створення бази для коригування облікових даних та фінансової звітності.

Після проведення інвентаризації формується комплексний звіт, який містить:

- порівняльні таблиці фактичних даних із обліковими;
- перелік знищених, пошкоджених або втрачених активів із зазначенням первісної вартості, залишкової вартості, фізичного стану;
- фото- та відеофіксація пошкоджень (за можливості);
- оцінка матеріальних збитків на основі ринкової вартості аналогічних активів або за участі незалежних оцінювачів;
- акти комісійного обстеження, висновки експертів, інші підтверджувальні документи.

Результати проведеного контролю за результатами інвентаризації слугують основою для прийняття управлінських рішень (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4

Прийняття управлінських рішень за результатами інвентаризації

Управлінське рішення	Дії за управлінськими рішеннями
1	2
Коригування бухгалтерського обліку	Списання знищених або безповоротно втрачених активів Перерахунок залишкової вартості пошкоджених активів Відображення збитків у фінансовій звітності відповідно до стандартів обліку

Продовження таблиці 3.4

1	2
Планування відновлення та компенсації	Визначення пріоритетів у відновленні пошкодженого майна Підготовка пакетів документів для подання заяв на компенсацію збитків державі, міжнародним партнерам чи страховим компаніям Прогнозування потреб у фінансуванні для відновлення діяльності
Оцінка ефективності системи управління ризиками	Аналіз слабких місць у системі безпеки, матеріально-технічного забезпечення Розробка заходів щодо посилення захисту активів у майбутньому
Прийняття стратегічних рішень	Тимчасове або повне переміщення бізнесу або діяльності до безпечніших регіонів Оптимізація ресурсів для стабілізації фінансового стану Можливе репрофілювання діяльності з урахуванням нових реалій

Для забезпечення легітимності прийнятих рішень:

- результати інвентаризації затверджуються наказом керівника;
- документи передаються до контролюючих органів (за потреби);
- фіксуються у внутрішніх реєстрах та інформаційних системах підприємства.

Узагальнення результатів контролю та прийняття управлінських рішень за результатами інвентаризації активів і завданих збитків воєнними діями – критично важливий процес для стабілізації роботи підприємств, установ та організацій. Він дозволяє не лише об'єктивно оцінити масштаби втрат, а й підготувати ґрунт для юридичного захисту інтересів, залучення компенсацій та стратегічного планування подальших дій в умовах невизначеності.

Висновки до розділу 3

1. Інвентаризація є невід'ємною складовою ефективного управління підприємством та контролю за збереженням активів. Її завдання охоплюють як забезпечення достовірності облікових даних, так і попередження порушень, а застосування різноманітних методичних прийомів гарантує об'єктивність і повноту перевірки.

2. Правильна організація та методичне забезпечення процесу інвентаризації

дозволяють не лише уникати фінансових ризиків, а й оптимізувати управлінські рішення щодо ефективного використання ресурсів підприємства.

3. Інвентаризація в умовах воєнного стану – це не просто бухгалтерська процедура, а стратегічний інструмент управління активами, ризиками та фінансовою безпекою підприємства. Її своєчасне та гнучке проведення забезпечує:

- захист прав власності;
- документальне підтвердження втрат;
- об'єктивність фінансової та податкової звітності;
- підготовку доказової бази для компенсації втрат.

4. Визначення розміру матеріального збитку – комплексна процедура, що базується на достовірних результатах інвентаризації, документальному оформленні та діючих нормах законодавства. Чітке дотримання порядку розрахунку дозволяє захистити інтереси підприємства та забезпечити об'єктивність у вирішенні питань відповідальності.

5. Узагальнення результатів інвентаризації є основою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Виявлені порушення, нестачі чи збитки, завдані воєнними діями, мають бути ретельно задокументовані та проаналізовані. на їх основі підприємство визначає шляхи відновлення активів, списання втрат, подання заяв до компетентних органів і планування подальших дій щодо мінімізації ризиків і підвищення ефективності управління.

ВИСНОВКИ

За результатами проведених досліджень можна зробити ряд висновків та внести пропозиції.

1. Інвентаризація є однією із ключових процедур в системі бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю підприємства. Вона передбачає фактичну перевірку наявності, стану та відповідності активів і зобов'язань підприємства до даних бухгалтерського обліку. Її метою є забезпечення достовірності фінансової звітності, запобігання шахрайству, виявлення нестач, лишків або неврахованих об'єктів, а також уточнення фактичного стану майна та зобов'язань.

В умовах воєнного стану значення інвентаризації суттєво зростає. Підприємства стикаються із ризикам втрати, пошкодження або переміщення активів, а також зі зростанням рівня невизначеності. За таких умов інвентаризація стає критично важливою для: забезпечення контролю за збереженням майна, встановлення фактичних втрат і збитків, достовірної інформації у фінансовій звітності, підготовки до аудитів та перевірок. У зв'язку із цим підприємства повинні впроваджувати адаптивні підходи до проведення інвентаризацій, зокрема – часткові інвентаризації, дистанційний контроль, використання цифрових засобів обліку та фото фіксації.

2. Нормативно-правове забезпечення інвентаризації в Україні включає низку актів, що регламентують порядок її проведення, оформлення результатів та подальше використання даних в обліку.

У період воєнного стану інвентаризація виконує функцію доказового механізму для подальшого звернення за відшкодуванням. Правильно оформлені інвентаризаційні описи, акти списання, фото- та відео фіксація, а також звернення до місцевих військових адміністрацій або ДСНС стають обов'язковими елементами для включення до державних реєстрів збитків. Такі документи також можуть бути використані у міжнародних інституціях, зокрема в рамках очікуваних механізмів репарацій або допомоги від партнерських країн і фондів.

3. Перманентна інвентаризація в зарубіжній практиці є інструментом високої ефективності управління запасами, що ґрунтуються на сучасних

цифрових рішеннях та інтегрованому підході до обліку. Її використання дозволяє підвищити оперативність, точність прозорість у веденні бізнесу. Такий підхід вимагає початкових інвестицій у технології та навчання персоналу, проте забезпечує довгострокові вигоди через оптимізацію логістики. Зменшення втрат і покращення контролю. Для українських підприємств вивчення ц поступове впровадження елементів цієї системи є перспективним напрямом модернізації обліку та підвищення конкурентоспроможності.

4. Базою для дослідження виступає Товариство з обмеженою відповідальністю «ПРЕМІУМ-ТАЄРС». Аналітична оцінка фінансових результатів підприємства дає підстави дійти висновку, що його результати діяльності є позитивними та набули зростання. На протязі звітного періоду мають місце збільшення як чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) так і всіх видів витрат. Однак дана тенденція не вплинула на фінансовий результат до оподаткування, який також зріс і станом на кінець 2024 року склав – 1261 тис. грн., що позитивно характеризує діяльність підприємства.

5. Наказ про облікову політику є стратегічним інструментом управління фінансовими потоками та ресурсами підприємства. Його наявність та правильне застосування особливо актуальні в умовах воєнного стану, коли необхідна чіткість, порядок та юридична захищеність усіх фінансово-господарських процесів.

Внесено доповнення до облікової політики підприємства та сформовано проект наказу про облікову політику, в якому виокремлено питання порядку проведення інвентаризації, а також строків та термінів проведення обов'язкової інвентаризації, складу постійної інвентаризаційної комісії.

6. В умовах воєнних дій підприємствам України вкрай важливо забезпечити прозоре та юридично грамотне фіксування збитків для подальшого відшкодування. Вдосконалення процесу організації та проведення інвентаризації є ключовим елементом цього завдання. Підприємство має впровадити чіткий порядок проведення інвентаризації із залученням кваліфікованої комісії, використовуючи сучасні цифрові інструменти та максимально документувати всі пошкодження із залученням офіційних структур. Особлива увага повинна

приділятися якісному оформленню актів, веденню архіву документів та підготовці аналітичної звітності. Також необхідна активна співпраця з державними органами та міжнародними організаціями для фіксації втрат та отримання компенсацій. Комплексний підхід до вдосконалення процесу інвентаризації дозволить підприємству не лише отримати об'єктивну картину завданих збитків, а й підвищити ймовірність відшкодування втрат за рахунок державних або міжнародних механізмів допомоги.

7. Формування результатів інвентаризації у звітності підприємства є ключовим етапом в обліковому процесі, який безпосередньо впливає на точність, повноту та достовірність фінансової інформації. За результатами інвентаризації виявляються лишки, нестачі, надлишки, непридатні або втрачені активи, що мають бути належним чином оформлені (інвентаризаційні описи, акти, службові записки) та відображені в обліку згідно з нормативними вимогами (Положення №879, НП(С)БО). Удосконалення формування результатів інвентаризації запропоновано здійснити за такими напрямками: вдосконалення організації та методики проведення інвентаризації; вдосконалення документального супроводу; впровадження сучасних технологічних рішень; покращення аналітики та звітності; співпраця з державними та міжнародними структурами; підвищення кваліфікації персоналу.

В сучасних умовах, особливо в період воєнного стану, процес інвентаризації набуває ще більшої ваги, адже підприємства повинні мати чітке документальне підтвердження стану своїх активів для звітності, страхування, компенсацій або судових процесів. Саме тому вдосконалення системи формування та подання результатів інвентаризації є критичним кроком до підвищення фінансової дисципліни та стійкості бізнесу.

9. Інвентаризація є невід'ємною складовою системи внутрішнього контролю та виконує контрольну функцію обліку. Її основне завдання – забезпечення достовірності даних про наявність, стан та використання активів і зобов'язань. Вона дозволяє підтвердити або спростувати інформацію, відображену в облікових регістрах, і є важливою умовою формування правдивої фінансової звітності. Основні функції інвентаризації – це контрольна (перевірка фактичної наявності

активів), оцінювальна (встановлення реального стану майна), виявлення відхилень (нестач, лишків, непридатних об'єктів), доказова (створення правової бази для прийняття рішень щодо списання, переміщення чи відшкодування збитків).

Інвентаризація виконує стратегічну роль у забезпеченні фінансової стабільності та відповідальності підприємства. Її чітка організація, належне документальне оформлення та сучасні підходи до перевірки активів є запорукою прозорості звітності, захисту ресурсів і мінімізації фінансових ризиків, особливо в умовах змін зовнішнього середовища, виключно з воєнним станом.

10. Контроль розрахунків за відшкодуванням збитків від воєнних дій – це комплексний процес, який включає юридичну, методичну, документальну, фінансову та технічну перевірку всіх аспектів заявлених втрат. Чітке дотримання методики дозволяє підприємствам: - мінімізувати ризики відмови у компенсації; - забезпечити повноту та достовірність розрахунків; - уникнути юридичних суперечок та перевірок; - оперативно отримати належну компенсацію та спрямувати її на відновлення діяльності.

11. Інвентаризація, особливо в умовах воєнного стану, виконує не лише обліково-контрольну, а й управлінську функцію. Узагальнення її результатів дозволяє підприємству: об'єктивно оцінити фактичний стан активів; виявити втрати, завдані бойовими діями, мародерством чи іншими надзвичайними подіями; визначити обсяг відшкодувань, які можуть бути заявлені до держави, страхових компаній або міжнародних інституцій. Отримані результати мають бути ретельно заду коментовані, а виявлені відхилення – проаналізовані комісією для з'ясування причин та винних осіб. Це дозволяє не лише відкоригувати облік, а сформувану стратегію реагування - ухвалити рішення щодо списання пошкоджених активів, консервації, передачі на відновлення, реалізації чи подання на компенсацію. У воєнний час управлінські рішення за результатами інвентаризації мають враховувати ризики безпеки, нестабільність логістики, обмеженість ресурсів та необхідність адаптації до змінених умов функціонування. Такі рішення також стають основою для звітності перед власниками, аудиторами, державою або донорами.

Узагальнення результатів контролю через інвентаризацію – це не просто фіксація фактів, а активний інструмент управління в кризових умовах, що дозволяє оперативно реагувати на виклики, забезпечувати збереження ресурсів і планувати відновлення бізнесу в післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бардаш С.В. Інвентаризація: теорія, практика, комп'ютеризація. Житомир. ЖІТІ. 372 с.
2. Бардаш С.В., Кузик Н.П. Обґрунтування безпідставності визнання інвентаризації методом бухгалтерського обліку. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 23–28. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2021/6.pdf. (дата звернення 1.08.2025)
3. Височан О.С. Височан О.О. Інвентаризація: документальне оформлення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/34-2018/15.pdf> (дата звернення 1.07.2025).
4. Господарський кодекс України : Закон України № 436-IV від 16.01.2003. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/m> (дата звернення 2.05.2025).
5. Гуцаленко Л.В. Внутрішньогосподарський контроль: навчальний посібник / Л.В. Гуцаленко, 31 М.М. Коцупатрий, У.О. Марчук. К.: Центр учбової літератури. 2014. 496 с.
6. Гуцаленко Л.В., Гаврілова Н.О. Інвентаризація розрахункових операцій в господарській діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. - №7 <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7200>. (дата звернення 2.05.2025).
7. Гуцаленко Л.В., Никитенко Ю.М. Вагомість інвентаризації в обліковому проєкті та забезпеченні достовірності інформації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 18. С. 65–71. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2080/2105>.
8. Демяненко М.Я., Чудовець В.В. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку: Монографія. К.:ННЦ ІАЕ, 2008. 288 с.
9. Дорогокупля П.Є. Інвентаризація активів в умовах воєнного стану. Економічні дні – 2025: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, 10 квітня 2025 р. Київ: НУБіП України, 2025. 554 с., С. 357-358.

10. Друрі К. Управлінський і внутрішньовиробничий облік: пер з англ.. 2002. 1071 с.
11. Ільченко О.О. Практичне застосування контрольної функції інвентаризації для достовірності фінансової звітності підприємства. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології та організації*. №.2 2014. С. 83-89.
12. Карпенко Н.Г. Особливості організації інвентаризаційної роботи. *Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. URL:<http://global-national.in.ua/issue-16-2017/24-vipusk-16-kviten-2017-r/3035-karpenko-n-g-osoblivosti-organizatsiji-inventarizatsijnoji-roboti> (дата звернення 6.07.2025).
13. Ковенко М. Інвентаризація майна підприємства. *Податки та бухгалтерський облік*. 2008. № 97. С. 15–20, С. 16.
14. Коритник Л.П. Актуальні проблеми нормативного регулювання інвентаризації. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2008. № 4(46). С. 103–106.
15. Красуцький В.В. Проблемні питання правового регулювання проведення інвентаризації майна банкрута. *Juris Evropensis Scientia*. Випуск 1, 2024. С. 39-44.
16. Лист Міністерства фінансів України від 10.10.2022 року № 41010-06-62/23254, Лист ДПСУ від 05.05.2022 року № 3781/7/99-00-04-01-03-07.
17. Литвиненко В.С., Гуренко Т.О., Дерев'янка С.І., Бурдим Ю.М. Інвентаризація активів і зобов'язань як інструмент відновлення обліку в сільськогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану. *Економіка і управління бізнесом*. 2024. №15 (1). С. 92-109. URL: <https://economicscience.com.ua/uk/journals/t-15-1-2024/inventarizatsiya-aktiviv-i-zobov-yazan-yak-instrument-vidnovlennya-obliku-v-silskogospodarskikh-pidpriyemstvakh-v-umovakh-voyennogo-stanu>. (дата звернення 3.08.2025)
18. Максименко І.Я., Зоря О.П., Горлачов Г.Р. Інвентаризація як складова внутрішньогосподарського контролю в процесі управління підприємством. *Економіка та держава*. №10. 2017. С. 83-85.

19. Михайловина С.О. Методологічні аспекти проведення інвентаризації та відображення її результатів в обліку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. Випуск 9. Частина 5.2014. С. 98-102.
20. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред. С.В. Мочерного. Львів: Світ, 2005. 616 с.
21. Мурашко В. Методи інвентаризації цінностей і визначення її результатів. *Бухгалтерський облік і аудит*. №11.1998. С. 24-27.
22. Наказ Міністерства Фінансів України 02 вересня 2014 р. № 879 "Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань".
23. Наказ МФУ №879 від 02.09.2014 "Про затвердження Методичних рекомендацій з інвентаризації активів та зобов'язань", пункт 1.6.
24. Онищенко В. Як організувати та провести річну інвентаризацію в 2022 році. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7425-rchna-nventarizatsya-2019> дата звернення: 29.10.2022).
25. Пантелєєв В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: монографія. Державна академія статистики, обліку та аудиту. К.:ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2008. 491 с.
26. Перелік територіальних громад, що розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокування) станом на 23 вересня 2022 року, затверджено наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 25.04.2022 №75. Лист Мінфіну від 10.10.2022 №41010-06-62/23254.
27. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
28. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку», затвердженим наказом Мінфіну України від 24.05.95 р. №88.
29. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджено

- Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 №879, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30.10.2014 за №1365/26142/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення 9.05.2025).
30. Положення про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.1997 №1183.
 31. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 116 від 22.01.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
 32. Порядок подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 №419.
 33. Приймак О.Ю. Інвентаризація запасів: сучасні проблеми методики та практики. Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; редкол.: О. О. Беляєв (відп. ред.) [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2007. Вип. 17. С. 349–356. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/fd1c6340-ca8a-44a0-9935-a17adf590518> (дата звернення 12.06.2025 р).
 34. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
 35. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022 р.
 36. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20.10.2014 р.
 37. Про затвердження Інструкції з інвентаризації матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ: Наказ Міністерства фінансів України № 90 від 30.10.98 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-98#Text> (дата звернення 9.05.2025).
 38. Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків завданих

- підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від можливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затв. наказом Мінекономіки та Фондом держмайна України від 18.10.2022 р. № 3904/1223.
39. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України від 02 вересня 2014 р. №879 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 29.10.2022).
 40. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» Постанова КМУ № 326 від 20.03.2022 р.
 41. Радіонова Н.Й., Михайлюк О.В. Організація внутрішньогосподарського контролю основних засобів на підприємствах України. *Міжнародний науковий журнал «Інтер наука»*. №14 (54). 2018. С. 37-39.
 42. Савченко Н.М., Савченко Р.О. Перманентна інвентаризація: перспективи використання в обліку сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2007. №2.С.153-156 URL: <http://ir.polissiauniver.edu.ua/handle/123456789/8200>.
 43. Сирцева С., Янковська Т. Особливості проведення інвентаризації в умовах воєнного стану в Україні. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12020/1/70-73.pdf> (дата звернення 6.07.2025).
 44. Смержанюк Т.П. Інвентаризація – один із головних методів обліку і контролю. *Молодий вчений*. 2015. №2. С. 66-69.
 45. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність. Підручник. Київ. Алерта. 2006. 1080 с.
 46. Dibrova A., Ilchuk M., Konoval I., Andro sovych I., Zanizdra A. State support for agriculture in Ukraine in the post-war period. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2023. № 9(3). Pp. 49–7.
 47. Gutsalenko, L., Hutsalenko, O., Marchuk, U., & Zabolotnyy, S. (2022). Ewolucja systemów energetycznych Ukrainy i organizacja rachunkowości zarządczej w

- przedsiębiorstwach energetycznych w warunkach ryzyka. *Zeszyty Naukowe SGGW, Polityki Europejskie, Finanse I Marketing*, (28(77), 79–91. URL:<https://pefim.sggw.edu.pl/article/view/4751> (дата звернення 7.07.2025).
48. Jianyu Huang. “A Review of Inventory Investment: The Macro and Micro Perspective.” *Journal of Financial Risk Management*, Vol. 5, No. 1 (March 2016), pp. 57–62. DOI: 10.4236/jfrm.2016.
49. Zhuk V., Pugachov M., Shpykuliak O., Bezdushna Y., Popko Y. Application of accounting for the assessment of war losses for agribusiness enterprises of Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: Internactional Scientific E-Journal*. 2023. № 9(3). Pp. 197–215.

ДОДАТКИ